

Kabinet Zaštitnika 020/241-642
Savjetnici 020/225-395
Centrala 020/225-395
Fax: 020/241-642
E-mail: ombudsman@t-com.me
www.ombudsman.co.me

CRNA GORA SKUPŠTINA CRNE GORE	
PRIMLJENO:	26.12. 2025. GOD.
KLASIFIKACIONI BROJ:	00-72/25-87
VEZA:	
EPA:	809 XXYII
SKRAĆENICA:	PRILOG:

Broj: 03 - 1171/25

Podgorica, 26. decembar 2025. godine

SKUPŠTINA CRNE GORE

Predsjedniku Andriji Mandiću

PODGORICA

Poštovani gospodine Mandiću,

Polazeći od odredbe člana 48 Zakona o zaštitniku/ci ljudskih prava i sloboda Crne Gore, a shodno Zaključku sa 33. Sjednice Odbora za ljudska prava i slobode, od 22. februara 2023. godine, prema kojem se Izvještaj podnosi Skupštini Crne Gore, dostavljamo Vam Izvještaj o zaštiti od diskriminacije sa stanovišta djelovanja institucije Zaštitnika ljudskih prava i sloboda Crne Gore za period od 1. januara – 31. jula 2025. godine u 35 primjeraka i jednoj elektronskoj verziji za dalju distribuciju.

Generalni sekretar
Zaštitnika ljudskih prava i sloboda Crne Gore
Danko Damjanović

**IZVJEŠTAJ O ZAŠTITI OD DISKRIMINACIJE SA STANOVIŠTA
DJELOVANJA INSTITUCIJE ZAŠTITNIKA LJUDSKIH PRAVA I SLOBODA
CRNE GORE ZA PERIOD
1. januar - 31. jul 2025. godine**

Podgorica, decembar 2025. godine

SADRŽAJ

I UVOD.....	3
1.1. <i>Pravni i strateški okvir</i>	4
II STATISTIČKI PRIKAZ PREDMETA U POSTUPKU PRED ZAŠTITNIKOM.....	7
2.1. <i>Statistički i uporedni prikaz predmeta po pritužbama zbog diskriminacije u periodu od 1. januara do 31. jula 2025. godine</i>	7
2.2. <i>Statistički prikaz o kretanju i rješavanju predmeta po pritužbama na diskriminaciju</i>	12
2.3. <i>Preporuke koje nijesu izvršene.....</i>	14
III PODACI IZ PRAVOSUDNE I UPRAVNE NADLEŽNOSTI.....	15
3.1. <i>Podaci iz pravosudne nadležnosti</i>	15
3.2. <i>Podaci iz upravne nadležnosti.....</i>	18
IV AKTIVNOSTI NA PROMOCIJI LJUDSKIH PRAVA I JAČANJU KADROVSKIH KAPACITETA SEKTORA ZA ZAŠTITU OD DISKRIMINACIJE, RANJIVIH GRUPA I RODNE RAVNOPRAVNOSTI	19
4.1. <i>Nacionalni aspekt saradnje i promocija jednakosti</i>	19
4.2. <i>Ključni aspekti međunarodne saradnje.....</i>	21
V KLJUČNA ZAPAŽANJA O STANJU LJUDSKIH PRAVA I SLOBODA RANJIVIH DRUŠTVENIH GRUPA.....	22
VI OCJENE I PLANOWI ZA NAREDNI PERIOD:.....	27

I UVOD

Podsjećamo da zadatak i djelovanje Zaštitnika ljudskih prava i sloboda Crne Gore obuhvata preventivni, reaktivni i promotivni pristup, a prije svega stavljamo akcenat na štetnost fenomena diskriminacije, izradu pojedinačnih i opštih preporuka za otklanjanje njenih posljedica, te kontinuirano praćenje primjene datih preporuka. Same garancije za uživanje i zaštitu ljudskih prava proizilaze iz Ustava Crne Gore, relevantnih zakona, ratifikovanih međunarodnih ugovora i opšteprihvaćenih pravila međunarodnog prava.

Tokom prve polovine 2025. godine, institucija Zaštitnika je djelovala i po podnijetim pritužbama građana i građanki, kao i po sopstvenoj inicijativi. U tom periodu su sprovedene brojne aktivnosti na podizanju svijesti o zabrani diskriminacije i načela jednakosti, značaju vladavine prava i nužnosti sistemske zaštite ljudskih prava i sloboda. To je uključivalo edukativne programe, obuke nosilaca funkcija i službeničkog kadra, saradnju sa civilnim sektorom i međunarodnim organizacijama, kao i promotivne kampanje za javnost i relevantne aktere iz javnog i privatnog sektora.

Institucija Zaštitnika je, pored reaktivnog postupanja, nastavila sa aktivnostima koje podrazumijevaju unaprjeđenje zakonodavnog okvira tj. izmjena zakonskih i podzakonskih propisa, kao i učešće u radnim grupama za donošenje takvih akata. Takođe, organizovane su posjete institucijama, lokalnim upravama, civilnom sektoru, ustanovama različitog tipa, a sve radi neposrednog sagledavanja izazova na terenu.

U Izvještaju o Crnoj Gori za 2025. godinu¹ se i ove godine pohvalno navodi da je pravni i institucionalni okvir za borbu protiv diskriminacije, govora mržnje i zločine iz mržnje je uglavnom uspostavljen, ali još uvijek nije potpuno usklađen s pravnom tekovinom EU. Dodaje se da su kapaciteti kancelarije Zaštitnika ljudskih prava adekvatni. Crna Gora je započela usvajanje novog Zakona o borbi protiv diskriminacije s ciljem usklađivanja s pravnom tekovinom EU i evropskim standardima.

Na osnovu podnijetih pritužbi, razgovora sa strankama, kao i dostupnih istraživanja civilnog društva i dalje su identifikovane značajne slabosti u poznavanju pravnog pojma diskriminacije i mehanizama zaštite. Kao što je to i u ranijim izvještajima ukazivano, kontinuirano se zapaža da građani i građanke često ne razlikuju pravno definisanu diskriminaciju od nejednakosti, odnosno nepravdi, što sugerise potrebu za dodatnim edukativnim i promotivnim aktivnostima.

Izvještaji institucije, uključujući posebne izvještaje, izrađuju se na osnovu informacija koje dostavljaju pravosudni i upravni organi, lokalne samouprave i organizacije civilnog društva koje se bave ljudskim pravima čime se osigurava kontinuitet analize stanja diskriminacije i primjene preporuka, a ovaj pristup je primijenjen i u ovom polugodišnjem izvještaju.

S obzirom na širok spektar oblasti i tema koje obuhvata mandat ove institucije, te kontinuirani direktni kontakt sa građanima i građankama, institucija se nalazi u jedinstvenom položaju za identifikaciju slučajeva potencijalne diskriminacije i izazova unutar javne uprave i sistema, a koje prepoznaje kroz postupke za zaštitu diskriminacije. Pritužbe ukazuju ne samo pojedinačne prigovore, već i na strukturalne nedostatke, koji jasno pokazuju da su potrebni dodatni napor i kako bi građani i građanke dobili kvalitetniju zaštitu svojih prava. Uočljivo je i to da primjeri iz prakse pokazuju da građani i građanke često nijesu dovoljno informisani o svojim pravima i dostupnim mehanizmima zaštite, što dovodi do nerazumijevanja procedura.

Institucija Zaštitnika ljudskih prava i sloboda Crne Gore zauzima jedinstvenu poziciju i u društvu i u

¹ Dostupno na: <https://www.gov.me/>

pravnom sistemu jer svojim radom u kontaktu sa građanima i građankama, uz analizu šireg institucionalnog i sistemskog okvira. Upravo iz tog razloga, kreatorima politika ukazujemo da je svaka pritužba građana i građanki, bez obzira koliko izolovana izgledala, nosi sa sobom potencijalni uvid u sistemske nedostatke koji zahtijevaju pažnju i reagovanje Zaštitnika. Zato je zadatak institucije dvostruk: sa jedne strane, da reaguje na konkretne slučajeve povrede prava, a sa druge, da djeluje preventivno kroz edukaciju i podizanje svijesti, kako bi se smanjila pojava diskriminacije za ubuduće.

Stoga, ponavljamo da Zaštitnik ne rješava samo pojedinačne pritužbe – već da doprinosi stvaranju sistemskog pristupa pravdi i jednakosti, te ovakvim pristupom jača povjerenje građana i građanki u efikasnije ostvarivanje zaštite ljudskih prava i sloboda. Uloga Zaštitnika, kako je ukazano ne prestaje na nivou pojedinačnih slučajeva, već se analizom pritužbi omogućava djelovanje u smislu iniciranja izmjena zakona, podzakonskih akata i predloga za kreiranje javnih politika. Time institucija doprinosi ne samo rješavanju pojedinačnih slučajeva, već i prevenciji budućih povreda prava, što je od ključne važnosti za dugoročno jačanje pravne sigurnosti i jednakosti svih građana i građanki. Na taj način, institucija ne samo da reaguje na diskriminaciju, već aktivno radi na njenom smanjenju, gradeći pravednije i inkluzivnije društvo u kojem prava svih građana i građanki imaju jednaku zaštitu.

Kada je riječ o pravosudnim i upravnim podacima, ponavljamo da je evidentan nedostatak sveobuhvatnih i ažuriranih evidencija o slučajevima diskriminacije. Iako je zakonskom odredbom propisano da sudovi, tužilaštva, organi za prekršaje, policija i inspekcijski organi vode posebne elektronske baze podataka, Zaštitnik je ponovo apeluje na uspostavljanje jedinstvenog sistema prikupljanja i dostavljanja podataka o postupcima koji se odnose na diskriminaciju, što je od suštinskog značaja za kreiranje djelotvornih javnih politika.

I u ovom izvještaju apostrofiramo da je za sveobuhvatnu zaštitu neophodno usvajanje novog Zakona o zaštiti jednakosti i zabrani diskriminacije koji predstavlja odgovor na evropske standarde, a čijim nacrtom su, između ostalog, definisani novi oblici diskriminacije, koji pored posredne i neposredne diskriminacije uključuju propuštanje razumnog prilagođavanja, a u dijelu ličnih svojstva dodato je i lično svojstvo – životno partnerstvo, te prilagođavanje pola i/ili polnih karakteristika i genetska svojstva. Takođe, podsjećamo na neophodnost usvajanja Zakona o pravnom prepoznavanju rodnog identiteta na osnovu samoodređenja.

1.1. Pravni i strateški okvir

Zakonodavnim intervencijama u prvoj polovini 2025. godine izvršeno je normiranje jednog broja propisa koji su od značaja unaprijeđenje uspostavljenog seta antidiskriminatornih novela u Crnoj Gori, pa ih prikazujemo u ovom dijelu izvještaja.

*Zakon o zdravstvenoj zaštiti*² je inoviran i u članu 5 propisuje sveobuhvatnu normu za zaštitu od diskriminacije u ostvarivanju prava na zdravstvenu zaštitu i propisuje da su građani i građanke jednaki, bez obzira na nacionalnu pripadnost, rasu, pol, rodni identitet, seksualnu orijentaciju i/ili interseksualne karakteristike, starosnu dob, invaliditet, jezik, vjeru ili uvjerenje, političko ili drugo mišljenje, obrazovanje, zdravstveno stanje, društveno ili etničko porijeklo, bračno ili porodično stanje, pripadnost grupi ili pretpostavku o pripadnosti grupi, političkoj partiji ili drugoj organizaciji, imovno stanje i drugo lično svojstvo, u skladu sa zakonom.

*Zakon o obrazovanju odraslih*³ sadrži antidiskriminacionu klauzulu u članu 6 i propisuje da odrasli ne

²<https://zakoni.skupstina.me/zakoni/web/dokumenta/zakoni-i-drugi-akti/615/3778-21722-28-2-25-1.pdf>

³ <https://zakoni.skupstina.me/zakoni/web/dokumenta/zakoni-i-drugi-akti/482/3645-21394-26-1-25-14-4.pdf>

mogu biti neposredno ili posredno ograničeni u sticanju obrazovanja po osnovu; pola, rase, bračnog stanja, boje kože, jezika, vjere, političkog ili drugog ubjeđenja, nacionalnog, etničkog ili drugog porijekla, pripadnosti nacionalnoj zajednici, imovinskom statusu, onesposobljenosti (invalidnosti) i po drugom sličnom osnovu, položaju ili okolnosti.

Zakon o izmjenama i dopunama opšteg zakona o obrazovanju i vaspitanju ⁴ predviđa unaprijeđenje zakonske novele u članu 9a i propisuje da u ustanovi nije dozvoljeno; fizičko, psihičko i socijalno nasilje; zlostavljanje i zanemarivanje djece i učenika; fizičko kažnjavanje i vrijeđanje ličnosti, kao i seksualna zlostreba djece i učenika ili zaposlenih. U ustanovi je zabranjen svaki oblik nasilja, zlostavljanja i zanemarivanja iz stava 1 ovog člana od strane djeteta, odnosno učenika, njegovog roditelja ili drugog lica, kao i nastavnika i drugog zaposlenog u ustanovi nad djetetom, odnosno učenikom, nastavnikom i drugim zaposlenim u ustanovi. Protiv lica koja vrše nasilje, zlostavljanje i zanemarivanje iz stava 1 ovog člana ustanova pokreće odgovarajući postupak, u skladu sa zakonom. U ustanovi je zabranjen svaki oblik diskriminacije u skladu sa zakonom. Ustanova je dužna da sprovodi preventivne aktivnosti radi zaštite od nasilja, zlostavljanja i zanemarivanja iz stava 1 ovog člana. Sadržaj i način sprovođenja preventivnih aktivnosti iz stava 5 ovog člana propisuje organ državne uprave nadležan za poslove prosvjete

Usvojena je nova *Nacionalna strategija rodne ravnopravnosti za period 2026-2029*, koja predstavlja peti strateški dokument u ovoj oblasti, a koji je usvojila Vlada Crne Gore. Prethodna četiri ciklusa javne politike (2007-2013, 2013-2017, 2017-2021, 2021-2025), pokazali su da stepen rodne ravnopravnosti još uvijek nije na zadovoljavajućem nivou. Praksa je pokazala da i pored postojanja zakonskih normi, institucije sistema još uvijek nisu u stanju da pruže efikasnu i efektivnu zaštitu od diskriminacije nad ženama i osobama drugačijih polnih i rodni identiteta, a naročito onima, koji pripadaju ranjivim društvenim kategorijama ili osobe koje su izloženi višestrukoj diskriminaciji (lica s invaliditetom, Romkinje i Egipćanke, starije osobe i osobe koje žive u udaljenim ruralnim područjima Crne Gore).

Usvojena je i nova *Strategija za borbu protiv trgovine ljudima za period 2025-2028. godine sa Akcionim planom za 2025. godinu* koja ukazuje da trgovina ljudima predstavlja kršenje ljudskih prava i ozbiljno krivično djelo koje podrazumijeva eksploataciju ranjivih osoba isključivo radi sticanja ekonomske dobiti. Od Azije do Istočne Evrope, preko Latinske Amerike do Afrike, trgovci ljudima vrbuju žrtve koje se, poput robe, krijumčare preko granica, prodaju, a zatim eksploatišu pod prijetnjom nasilja. UNODC ističe da su žene i djeca naročito ranjivi na trgovinu ljudima. Prema Globalnom izvještaju UNODC-a o trgovini ljudima, ženske žrtve su izložene fizičkom ili ekstremnom nasilju od strane trgovaca tri puta češće nego muškarci, dok su djeca izložena fizičkom ili ekstremnom nasilju skoro dvostruko češće nego odrasli ⁵.

Imajući u vidu identifikovane izazove sa kojima se suočavaju potencijalne i postojeće preduzetnice, njihove zahtjeve i potrebe za daljim unapređenjem politike ženskog preduzetništva i njenu efikasnu i efektivnu implementaciju, donijeta je *Strategija razvoja ženskog preduzetništva u Crnoj Gori 2025-2028. godine* kojom se definišu prioriteti razvoja koji se operacionalizuju kroz strateške i operativne ciljeve i konkretizuju kroz specifične mjere i aktivnosti. Prioriteti su vezani, pored specifičnih potreba ženskog preduzetništva, sa uslovima u kojima posluju pripadnici MMSP sektora u cjelini, kao i sa programskom podrškom namijenjenom unapređenju poslovanja MMSP (mikro, mala i srednja preduzeća).

Strategija karijernog vođenja i savjetovanja 2025-2030 sadrži značajan segment koji se odnosi na karijerno vođenje i savjetovanje i rodnu ravnopravnost. Upravo diskriminacija i nepovoljan položaj žena na tržištu rada u odnosu na muškarce je jedan od prepoznatih problema u okviru šireg spektra povezanih javnih politika. Jedan od osnovnih uzroka ove nejednakosti je profesionalna segregacija. U poređenju sa

⁴ <https://zakoni.skupstina.me/zakoni/web/dokumenta/zakoni-i-drugi-akti/575/3738-22004-26-1-25-19-23.pdf>

⁵ Dostupno na: https://www.gov.me/biblioteka?sort=published_at&dt=6&page=2

muškarcima, žene su koncentrisane u uskom rasponu oblasti zanimanja (kao što su zdravstvo, obrazovanje, neformalna ekonomija, briga o porodici djece, ugostiteljstvo, maloprodaja i higijeničarski poslovi, itd.). Ova zanimanja često karakterišu niska zarada i veoma često nesigurnu uslovi rada i ova strategija ukoliko se primijeni u potpunosti će imati jako značajne rezultate u praksi u smislu smanjenja diskriminacije po osnovu pola.

Strategija Stambene politike Crne Gore do 2034. godine, između ostalog, sadrži mjere i podmjere koje predviđaju rješenje stambenih problema mladih porodica, porodica sa više djece, osoba s invaliditetom i drugih grupa sa posebnim potrebama u okviru socijalnog stanovanja. Takođe, uvrstila je i podmjeru planiranja, uređivanja i upravljanja gradskim sredinama uvažavajući potrebe grupa sa posebnim potrebama: žena, starih, mladih, romske populacije, izbjeglih i raseljenih, osoba sa invaliditetom i sl., Kao posebno pohvalno ukazujemo da ova Strategija uključuje rodno desegregirane indikatore i prepoznaje potrebu za posebnim pristupom ženama koje su u većem riziku od stambene nesigurnosti – uključujući žene iz ruralnih područja, starije žene i žene sa invaliditetom. Na taj način, Strategija doprinosi unapređenju rodne ravnopravnosti u oblasti stanovanja i podržava ostvarivanje ciljeva rodno osjetljivih javnih politika u Crnoj Gori.

Strategija digitalizacije pravosuđa 2025-2028 predviđa prilagođavanje materijala različitim ciljnim grupama (starijim osobama, mlađim osobama, osobama sa invaliditetom, ženama i muškarcima i licima drugih rodnih identiteta). Kao značajnu mjeru u smislu unapređenja pristupa pravdi marginalizovanim grupama, Zaštitnik uočava u pogledu aktivnosti u okviru realizacije operativnih ciljeva usmjerenih na upotrebu video linka, budući da se ovaj mehanizam pretežno koristi u kontekstu unapređenja pristupa pravdi za žene žrtve krivičnih nasilja, što će omogućiti dodatnu zaštitu i za žene žrtve trgovine ljudima i porodičnog nasilja koje su naročito osjetljive. Pored toga, unapređenje pravosudnih statistika kroz razvoj informacionog sistema pravosuđa pružiće raščlanjenije podatke i statistike, čime će se omogućiti brža i adekvatnija reakcija zakonodavca u smislu kreiranja zakonskih rješenja usmjerenih na dodatnu zaštitu žena, koje se u sudskim postupcima pojavljuju u procesnom svojstvu okrivljenih, žrtava ili svjedoka krivičnih djela, ali i na njihovu efektivniju reintegraciju u društvo.

Strategije za reformu obrazovanja (2025 – 2035) kao jedan od ciljeva predviđa obezbjeđivanje rodne ravnopravnosti i osnaživanje kroz obrazovanje ključni su za stvaranje pravičnijeg i inkluzivnijeg društva. Integrisanjem rodne perspektive u izradu kurikulumu, obuku nastavnika/ca i školske politike, svi učenici/e mogu napredovati i ostvariti svoj potencijal bez suočavanja s diskriminacijom ili stereotipima. Istim dokumentom je uveden i niz mjera za podršku integraciji romske i egipćanske djece u obrazovni sistem Crne Gore.

*Strategija manjinske politike u Crnoj Gori 2024- 2028*⁶ obuhvata veći broj poglavlja, od analize međunarodnog, institucionalnog i legislativnog konteksta, preko identifikacije načela i principa, do predloga mjera i akcionog plana, sa jasno definisanim pregledom aktivnosti po godinama i kvartalima, uključujući i predviđena sredstva sa izvorima finansiranja.

Primijećeno je i da je u *Strategiju razvoja zvanične statistike 2024 - 2028. godine*⁷ uveden rodni aspekt u proces planiranja zvanične statistike koji doprinosi transparentnijem i efikasnijem korišćenju resursa, jačanju odgovornosti, promovisanju i poboljšanju mjerljivosti i efikasnosti politika i unapređenju rodne ravnopravnosti.

*Nacionalna strategija razvoja digitalnog zdravlja 2024-2028*⁸ predviđa cilj 5 „Rodna ravnopravnost“, i

⁶ Dostupno na: <https://wapi.gov.me/download-preview/75cd7022-52da-40eb-8718-6995fec32b58?version=1.0>

⁷ Dostupno na: <https://wapi.gov.me/download-preview/61ded4dc-e2f4-4a86-946b-5f074fdf8328?version=1.0>

⁸ Dostupno na: <https://wapi.gov.me/download-preview/8ade4909-6a18-46c2-856a-d9fcb03f39a?version=1.0>

ukazuje da se žene suočavaju sa značajnim barijerama u okviru oblasti zdravlja i medicine. Digitalno zdravlje predstavlja jedan od alata koji će omogućiti ravnopravan položaj žena prilikom korištenja usluga zdravstvenog sistema Crne Gore. Ista strategija prepoznaje i lica sa invaliditetom kao posebno ranjivu kategoriju ali ne predviđa mjeru za unaprjeđenje položaja ove kategorije u ovoj oblasti.

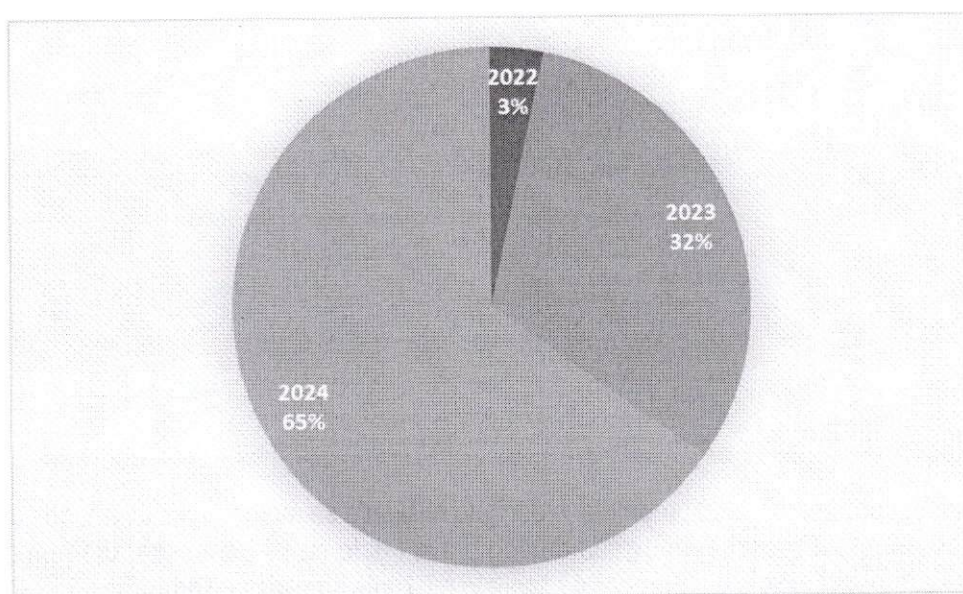
II STATISTIČKI PRIKAZ PREDMETA U POSTUPKU PRED ZAŠTITNIKOM

2.1. Statistički i uporedni prikaz predmeta po pritužbama zbog diskriminacije u periodu od 1. januara do 31. jula 2025. godine

Saglasno odredbi člana 21 stav 1 tačka 6 Zakona o zabrani diskriminacije, Zaštitnik je za ovaj period izvještavanja vodio evidenciju o podnijetim pritužbama i pokrenutim postupcima po sopstvenoj inicijativi, a u vezi sa zaštitom od diskriminacije, ranjivih grupa i rodne ravnopravnosti. Praćenje broja predmeta, osnova, područja i oblika diskriminacije predstavlja preduslov za efikasnu prevenciju i zaštitu od diskriminacije, kao i za planiranje politika i strateških dokumenata posvećenih jednakosti i zaštiti grupa u riziku od diskriminacije.

Sektor za zaštitu od diskriminacije, ranjivih grupa i rodne ravnopravnosti je u periodu od 1. januara 2025. godine do 31. jula 2025. godine imao u radu 149 pritužbi, od kojih je:

- a) 104 pritužbe primljene u 2025. godini do 31. jula;
- b) 41 pritužba prenešena iz 2024. godine, od čega je jedan (1) predmet ostao u radu i;
- b) četiri (4) pritužbe je prenešeno iz 2023. godine.

Okončani predmeti:

Okončani po godinama	broj
2023. godina	4
2024. godina	40
2025. godina	80
Ukupno	124

Tip podnosilaca pritužbi koje su primljene u 2025. godini

Muškarci	46
Žene	43
Pravna lica	1
Grupa	11
Sopstvena inicijativa Zaštitnika	2
NVO	1

Opštine podnosilaca u 2025. godini

Bar	6
Bijelo Polje	4
Budva	7
Cetinje	3
Danilovgrad	5
Herceg Novi	4
Kolašin	1
Kotor	2
Mojkovac	3
Nikšić	5
Pljevlja	4
Podgorica	50
Rožaje	1
Tivat	1
Ulcinj	3
Berane	1
Tuzi	1
Makedonija	1
Turska	1
Srbija	1

Način okončanja predmeta:

Od 124 okončana predmeta⁹, u 66 predmeta je donijeto mišljenje sa meritornim stavom, od čega je u 40 predmeta utvrđena diskriminacija ili povreda drugog prava i date su 63 preporuke, u 14 predmeta nije utvrđena povreda prava, dok je u 12 predmeta donijeto mišljenje sa ukazivanjem.

U dva (2) predmeta su podnoinoci upućeni na druga pravna sredstva zaštite. Dalje, četiri (4) predmeta su okončana spajanjem i podnijeta je jedna (1) inicijativa za donošenje zakona ili izmjena i dopuna zakona ili drugih propisa. U 16 predmeta, Zaštitnik nije postupao zbog nenadležnosti. U 26 predmeta Zaštitnik nije postupao, jer: pritužba nije dopunjena u ostavljenom roku - 22 predmeta; pritužba dopunjena, a nijesu podnijeti novi dokazi - dva (2) predmeta; očigledna zloupotreba prava podnošenja pritužbe - jedan (1) predmet; pritužba je podnešena po isteku roka od jedne godine od dana učinjene povrede - jedan (1)

⁹ Prikaz okončanih predmeta na dan 31. oktobar 2025. godine

predmet. U devet (9) predmeta je obustavljen postupak (nakon podnošenja pritužbe pokrenut sudski postupak - pet (5) predmeta; podnositelj povukao pritužbu tri (3) predmeta i povreda otklonjena u toku postupka jedan (1) predmet.

Inicijativa	Inicijativa za donošenje zakona ili izmjena i dopuna zakona ili drugih propisa	1
Nema diskriminacije, nema povrede drugog prava	Nema diskriminacije, nema povrede drugog prava	14
Nenadležnost	Ostalo	16
Nepostupanje	Očigledna zloupotreba prava podnošenja pritužbe	1
	Pritužba je podnesena po isteku roka od jedne godine od dana učinjene povrede	1
	Pritužba nije dopunjena u ostavljenom roku	22
	Pritužba ponovljena a nijesu podnijeti novi dokazi	2
Obustava	Nakon podnošenja pritužbe pokrenut sudski postupak	5
	Podnosilac povukao pritužbu	3
	Povreda otklonjena u toku postupka	1
Preporuka	Ispoštovana	6
	Nije ispoštovana	7
	Preporuka	7
	Preporuka se sprovodi u kontinuitetu	20
Spajanjem	Spajanjem	4
Ukazivanjem	Ukazivanjem	12
Upućivanje	Upućivanje na druga pravna sredstva	2
Ukupno		124

Struktura okončanih predmeta prema području i osnovu diskriminacije

I ove godine, kao i prethodnih godina, najveći broj pritužbi je podnijen u oblasti rada i zapošljavanja (51), u 14 predmeta je prigovaran postupcima pred organima javne vlasti; u području pristupa dobrima i uslugama je podnijeto sedam (7) pritužbi; obrazovanja - tri (3); u postupcima pred pravosudnim organima tri (3); sporta četiri (4); unutrašnjih poslova i policijskog postupanja četiri (4); socijalne zaštite pet (5); rodno zasnovanog nasilja jedan (1); zdravstvene zaštite četiri (4), imovinsko-pravnih odnosa dva (2), penzijsko invalidsko osiguranje tri (3), javni diskurs/mediji četiri (4); govora mržnje devet (9), dok u 10 predmeta nije bilo moguće utvrditi ni područje, ni oblik diskriminacije.

Rad i zapošljavanje	Društveno ili etničko porijeklo	1
	Vjera ili uvjerenje	1
	Političko ili drugo mišljenje	2
	Pol, promjena pola, rodni identitet	1
	Invaliditet	7
	Zdravstveno stanje	3
	Starosna dob	2
	Bračno ili porodično stanje	1
	Pripadnosti grupi ili pretpostavka o pripadnosti grupi, političkoj partiji	12

	ili drugoj organizaciji	
	Druga lična svojstva	4
	Bez osnova diskriminacije	17
Socijalna zaštita	Pol, promjena pola, rodni identitet	1
	Invaliditet	2
	Druga lična svojstva	2
Rodno zasnovano nasilje	Pol, promjena pola, rodni identitet	1
Postupci pred organima javne vlasti	Rasa	1
	Nacionalna pripadnost	2
	Pol, promjena pola, rodni identitet	2
	Zdravstveno stanje	1
	Invaliditet	3
	Pripadnosti grupi ili pretpostavka o pripadnosti grupi, političkoj partiji ili drugoj organizaciji	2
	Druga lična svojstva	1
	Bez osnova diskriminacije	2
Postupci pred pravosudnim organima	Jezik	1
	Pripadnosti grupi ili pretpostavka o pripadnosti grupi, političkoj partiji ili drugoj organizaciji	1
	Bez osnova diskriminacije	1
Zdravstvena zaštita	Pol, promjena pola, rodni identitet	1
	Zdravstveno stanje	1
	Invaliditet	1
	Bez osnova diskriminacije	1
Obrazovanje	Pripadnosti grupi ili pretpostavka o pripadnosti grupi, političkoj partiji ili drugoj organizaciji	1
	Bez osnova diskriminacije	2
Sport	Pol, promjena pola, rodni identitet	1
	Druga lična svojstva	1
	Bez osnova diskriminacije	2
Imovinsko-pravni odnosi	Nacionalna pripadnost	1
	Bez osnova diskriminacije	1
Unutrašnji poslovi i policijsko postupanje	Vjera ili uvjerenje	2
	Seksualna orijentacija i/ili interseksualne karakteristike	1
	Invaliditet	1
Penzijsko invalidsko osiguranje	Nacionalna pripadnost	1
	Druga lična svojstva	1
	Bez osnova diskriminacije	1
Govor mržnje	Rasa	1
	Nacionalna pripadnost	1

	Društveno ili etničko porijeklo	1
	Pol, promjena pola, rodni identitet	2
	Pripadnosti grupi ili pretpostavka o pripadnosti grupi, političkoj partiji ili drugoj organizaciji	1
	Druga lična svojstva	1
	Bez osnova diskriminacije	2
Javni diskurs/mediji	Pol, promjena pola, rodni identitet	2
	Bez osnova diskriminacije	2
Pristup dobrima i uslugama	Vjera ili uvjerenje	1
	Pripadnosti grupi ili pretpostavka o pripadnosti grupi, političkoj partiji ili drugoj organizaciji	2
	Invaliditet	2
	Pripadnosti grupi ili pretpostavka o pripadnosti grupi, političkoj partiji ili drugoj organizaciji	2
	Druga lična svojstva	2
Bez područja i oblika diskriminacije	Bez osnova diskriminacije	10

Način okončanja predmeta prema osnovu diskriminacije

Od ukupnog broja okončanih predmeta, po osnovu **rase** podnijete su dvije (2) pritužbe u kojima je utvrđena povreda i date su preporuke; po osnovu **nacionalne pripadnosti** podnijeto je 5 pritužbi, od toga u dva (2) predmeta nije utvrđena povreda prava, u jednom (1) predmetu je utvrđena nenadležnost (nenadležnost/ostalo), dok su dva (2) predmeta okončana nepostupanjem (pritužba nije dopunjena u ostavljenom roku); po osnovu **društvenog ili etničkog porijekla** podnijete su dvije (2) pritužbe u kojima je utvrđena povreda i date su preporuke; po osnovu **jezika** podnijeta je jedna (1) pritužba koja je okončana nepostupanjem (pritužba nije dopunjena u ostavljenom roku). Diskriminaciji po osnovu **vjere ili uvjerenja** je prigovarano u četiri (4) predmeta, od čega je jedan (1) predmet okončan nepostupanjem (pritužba nije dopunjena u ostavljenom roku), dok je u tri (3) predmeta utvrđena povreda i date su preporuke; po osnovu **političkog ili drugog mišljenja** podnijeta je jedna (1) inicijativa za donošenje zakona ili izmjena i dopuna zakona ili drugih propisa; u jednom (1) predmetu je utvrđena povreda prava i data je preporuka; po osnovu **pola, promjene pola, rodnog identiteta** podnijeto je 11 pritužbi, od čega je u šest (6) predmeta utvrđena povreda i date su preporuke, u dva (2) predmeta nije bilo moguće utvrditi povredu prava, jedan (1) predmet je okončan nepostupanjem (pritužba nije dopunjena u ostavljenom roku), jedan (1) predmet je okončan obustavom (podnosilac povukao pritužbu), dok je jedan (1) predmet okončan spajanjem. Po osnovu **seksualne orijentacije i/ili interseksualne karakteristike** podnijeta je jedna (1) pritužba u kojoj je data preporuka, dok je po osnovu **zdravstvenog stanja** podnijeto pet (5) pritužbi od kojih je u jednoj (1) utvrđena povreda, dok je u četiri (4) predmeta utvrđena nenadležnost. Po osnovu **invaliditeta** podnijeto je 16 pritužbi, od čega je u sedam (7) predmeta utvrđena povreda, u jednom (1) predmetu nije bilo moguće utvrditi povredu prava, tri (3) predmeta su okončana nepostupanjem, dva (2) predmeta su okončana obustavom, jedan (1) predmet spajanjem, dok su dva (2) predmeta okončana upućivanjem na druga pravna sredstva. Po osnovu **starosne dobi** podnijete su dvije (2) pritužbe, od čega je u jedan (1) predmet okončan obustavom (nakon podnošenja pritužbe pokrenut sudski postupak) i jedan (1) predmet ukazivanjem. Po osnovu **bračnog ili porodičnog stanja** podnijeta je jedna (1) pritužba koja je okončana ukazivanjem. U 19 okončanih predmeta je prigovarano diskriminaciji po osnovu **pripadnosti grupi ili pretpostavci o pripadnosti grupi, političkoj partiji ili drugoj organizaciji**, pa je u devet (9) predmeta utvrđena diskriminacija i/ili povreda drugog prava i date su preporuke, dok su dva (2) predmeta okončana ukazivanjem. U pet (5) predmeta **nije bilo moguće**

utvrditi povredu prava. Po jedan (1) predmet je okončan nepostupanjem (pritužba nije dopunjena u ostavljenom roku); obustavom (nakon podnošenja pritužbe pokrenut sudski postupak) i spajanjem.

Po osnovu **drugih ličnih svojstava** podnijeto je 12 pritužbi, od kojih su u tri (3) date preporuke, četiri (4) su okončan ukazivanjem, dvije (2) su okončane zbog nenadležnosti, jedna (1) nepostupanjem, jedna (1) obustavom (nakon podnošenja pritužbe pokrenut sudski postupak) dok u jednoj (1) nije bilo moguće utvrditi povredu prava. Konačno, u ukupno 41 predmet podnosioci nijesu ukazivali na **lično svojstvo, odnosno osnov diskriminacije**, pa su od tog broja u pet (5) predmeta date preporuka, u tri (3) predmeta nije utvrđena povreda prava; u devet (9) predmeta je utvrđena nenadležnost; u 14 predmeta se **nije postupalo** (pritužba nije dopunjena u ostavljenom roku), u dva (2) predmeta se nije postupalo jer je pritužba ponovljena, a nijesu podnijeti novi dokazi, tri (3) predmeta su okončana obustavom (nakon podnošenja pritužbe pokrenut sudski postupak (2) i podnosilac povukao pritužbu (1). Jedan (1) predmet je okončan spajanjem, dok su četiri (4) okončana ukazivanjem.

Dakle, i u ovom izvještajnom periodu je značajan broj pritužbi u kojima nije isticano lično svojstvo, zbog čega se u postupku pred Zaštitnikom nije moglo u meritumu ispitivati postojanje diskriminacije, ali jeste eventualna povreda nekog drugog prava.

2.2. Statistički prikaz o kretanju i rješavanju predmeta po pritužbama na diskriminaciju

Rasa		
Preporuka	Ispoštovana	1
Preporuka	Nije ispoštovana	1
Nacionalna pripadnost		
Nema povrede prava	Nema povrede prava	2
Nenadležnost	Ostalo	1
Nepostupanje	Pritužba nije dopunjena u ostavljenom roku	2
Društveno ili etničko porijeklo		
Preporuka	Preporuka se sprovodi u kontinuitetu	2
Jezik		
Nepostupanje	Pritužba nije dopunjena u ostavljenom roku	1
Vjera ili uvjerenje		
Nepostupanje	Pritužba nije dopunjena u ostavljenom roku	1
Preporuka	Nije ispoštovana	2
Preporuka	Preporuka se sprovodi u kontinuitetu	1
Političko ili drugo mišljenje		
Inicijativa	Inicijativa za donošenje zakona ili izmjena idopuna zakona ili drugih propisa	1
Preporuka	Ispoštovana	1
Pol, promjena pola, rodni identitet		
Nema povrede prava	Nema povrede prava	2
Nepostupanje	Pritužba nije dopunjena u ostavljenom roku	1
Obustava	Podnosilac povukao pritužbu	1
Preporuka	Nije ispoštovana	1
Preporuka	Preporuka	1
Preporuka	Preporuka se sprovodi u kontinuitetu	4

Spajanjem	Spajanjem	1
Seksualna orijentacija i/ili interseksualne karakteristike		
Preporuka	Preporuka se sprovodi u kontinuitetu	1
Zdravstveno stanje		
Nenadležnost	Ostalo	4
Preporuka	Ispoštovana	1
Invaliditet		
Nema povrede prava	Nema povrede prava	1
Nepostupanje	Pritužba je podnesena po isteku roka od jedne godine od dana učinjene povrede	1
Nepostupanje	Pritužba nije dopunjena u ostavljenom roku	2
Obustava	Podnosilac povukao pritužbu	1
Obustava	Povreda otklonjena u toku postupka	1
Preporuka	Preporuka	4
Preporuka	Preporuka se sprovodi u kontinuitetu	3
Spajanjem	Spajanjem	1
Upućivanje	Upućivanje na druga pravna sredstva	2
Starosna dob		
Obustava	Nakon podnošenja pritužbe pokrenut sudski postupak	1
Ukazivanjem	Ukazivanjem	1
Bračno ili porodično stanje		
Ukazivanjem	Ukazivanjem	1
Pripadnosti grupi ili pretpostavka o pripadnosti grupi, političkoj partiji ili drugoj organizaciji		
Nema povrede prava	Nema povrede prava	5
Nepostupanje	Pritužba nije dopunjena u ostavljenom roku	1
Obustava	Nakon podnošenja pritužbe pokrenut sudski postupak	1
Preporuka	Ispoštovana	2
Preporuka	Nije ispoštovana	3
Preporuka	Preporuka	1
Preporuka	Preporuka se sprovodi u kontinuitetu	3
Spajanjem	Spajanjem	1
Ukazivanjem	Ukazivanjem	2
Druga lična svojstva		
Nema povrede prava	Nema povrede prava	1
Nenadležnost	Ostalo	2
Nepostupanje	Očigledna zloupotreba prava podnošenja pritužbe	1
Obustava	Nakon podnošenja pritužbe pokrenut sudski postupak	1
Preporuka	Preporuka se sprovodi u kontinuitetu	3
Ukazivanjem	Ukazivanjem	4
Bez osnova diskriminacije		
Nema povrede prava	Nema povrede prava	3
Nenadležnost	Ostalo	9
Nepostupanje	Pritužba nije dopunjena u ostavljenom roku	14
Nepostupanje	Pritužba ponovljena, a nijesu podnijeti novi dokazi	2

Obustava	Nakon podnošenja pritužbe pokrenut sudski postupak	2
Obustava	Podnosilac povukao pritužbu	1
Preporuka	Ispoštovana	1
Preporuka	Preporuka	1
Preporuka	Preporuka se sprovodi u kontinuitetu	2
Spajanjem	Spajanjem	1
Ukazivanjem	Ukazivanjem	3
Ukazivanjem	Ukazivanjem	1
Preporuka	Preporuka se sprovodi u kontinuitetu	1

2.3. Preporuke koje nijesu izvršene

Prema preliminarnim podacima na dan donošenja izvještaja, od 40 predmeta u kojima je utvrđena diskriminacija i/ili povreda drugog prava, preporuke nijesu izvršene u sljedećim predmetima, i to:

- preporuke u predmetu broj **163/23** u odnosu na: Crnogorski elektroprenosni sistem AD Podgorica kako glasi: - Da preispita prispjele zahtjeve podnosioca pritužbe i u slučaju da po svim zahtjevima podnosioca nije odgovoreno isto učini, bez daljeg odlaganja; Agenciju za zaštitu ličnih podataka: - Da bez daljeg odlaganja odluči o predmetnim zahtjevima podnosioca pritužbe, njegovim žalbama na rješenja i žalbama zbog „čutanja uprave“, a što je bliže opisano u tački 14.2. ovog mišljenja i da o ishodu tog postupanja obavijesti podnosioca pritužbe; - Da ubuduće blagovremeno postupa po zahtjevima građana/ki i dostavlja im odgovor u skladu sa Ustavom Crne Gore i drugim relevantnim propisima.
- preporuka u predmetu **741/24** upućena drugim pravnim licima: - Da podnosiocu pritužbe i njegovom prijatelju uputi javno izvinjenje zbog spornog događaja od 4. septembra 2024. godine.
- preporuka u predmetu **749/24** u odnosu na opštinu Bijelo Polje kako glasi: - Da preduzme mjere i radnje na uklanjanju sporne table ili njene zamjene vjersko neutralnim nazivom.
- preporuke u predmetu **964/24** upućene fizičkom licu: - Da povodom izjava iznijetih u emisiji »Zorom« na TV Adria uputi javno izvinjenje Romima i Romkinjama.
- preporuka u predmetu **992/24** upućena Fondu PIO - Područno odjeljenje Podgorica: - Da preduzme mjere i radnje na otklanjanju posljedica diskriminacije učinjene privremenim raspoređivanjem podnosioca pritužbe.
- preporuka u predmetu **998/24** upućena JU Gimnazija "30. septembar" Rožaje kako glasi: - Da obezbijedi uslove za postupanje po rješenjima o procjeni invaliditeta izdatim od strane Zavoda za zapošljavanje Crne Gore, i omogući rad za podnosioca pritužbe i druge u analognoj situaciji shodno preostaloj radnoj sposobnosti, na inkluzivan i jednak način.
- preporuka u predmetu **76/25** koja je upućena Ministarstvu zdravlja kako glasi: - Da kao nadležno ministarstvo koje je u ime Vlade Crne Gore zaključilo Granski kolektivni ugovor za zdravstvenu djelatnost, a u konsultacijama i pregovorima sa sindikatima, preduzme mjere i radnje na izmjeni i dopuni Granskog kolektivnog ugovora za zdravstvenu djelatnost, na način što će koeficijente složenosti za fizioterapeute/kinje u javnom zdravstvu utvrditi na način zasnovan na principu jednakosti i nediskriminacije, odnosno analogno uvećanjima koeficijenata nemedicinskog kadra u javnom zdravstvu, kao i koeficijentima fizioterapeuta/kinja u Institutu „Dr Simo Milošević“.
- preporuka u predmetu **85/25** upućena JU Centar za socijalni rad za opštine Bar i Ulcinj kako glasi: - Da bez odlaganja kroz multisektorski pristup i rad, zajedničkim djelovanjem i postupanjem na datom slučaju preduzme sve mjere i radnje, a shodno Protokolu o postupanju, prevenciji i zaštiti od nasilja nad ženama i nasilja u porodici.
- preporuka u predmetu **119/25** koja je upućena Ministarstvu unutrašnjih poslova kako glasi: - Da kao organ koji je nadležan da propisuje izgled i sadržaj amblema, uključujući i amblema užih organizacionih jedinica, preduzme mjere i radnje na izmjeni amblema - logotipa na uniformi Specijalne jedinice policije, i to na način kojim će se poštovati načelo nediskriminacije i jednakosti, kao i građanski i sekularni karakter države Crne Gore.

- preporuka u predmetu broj **125/25** upućena Sudskom savjetu kako glasi: - Da predlog Višeg suda u Podgorici kojim se inicira uvrštavanje zaposlenih u sudskoj pisarnici Višeg suda u Podgorici u listu zaposlenih koji ostvaruju pravo na specijalni dodatak uputi nadležnom ministarstvu i Vladi Crne Gore na dalje postupanje; upućena Višem sudu u Podgorici kako glasi: - Da sa stanovišta svojih nadležnosti i ovlaštenja, a kako upućuje i Sudski savjet, uputi Savjetu predlog za izmjenu Odluke o specijalnom dodatku, kako bi zaposleni u sudskoj pisarnici Višeg suda u Podgorici, koji de facto rade na predmetima organizovanog kriminala, korupcije, terorizma, pranja novca i ratnih zločina, na analogan način sa drugima ostvarili pravo na specijalni dodatak.

- preporuka u predmetu **323/25** u odnosu na portal „Vijesti“ i portal „Analitika“ kako glasi: - Da ukoliko do sada nijesu uklone sporne komentare i da ubuduće blagovremeno moderira komentare vodeći računa o zaštiti temeljnih ljudskih prava sa posebnim fokusom na žene u javnom životu koje su posebno su izložene mizoginom i seksistikom govoru.

- preporuka u predmetu **458/25** u odnosu na opštinu Budva kako glasi: - Da, ukoliko to do sada nije učinila, bez odlaganja preduzme sve neophodne mjere na obezbjeđivanju mjesta za parkiranje vozila obilježenih znakom pristupačnosti iz člana 18 stav 3 Zakona o bezbjednosti saobraćaja na putevima.

- preporuka u predmetu **493/25** upućena opštini Budva: - Da bez daljeg odlaganja preduzme mjere i radnje na obezbjeđenju parking mjesta i/ili razumnog alternativnog pristupa vozilima stanovnika Starog grada Budva.

- preporuka u predmetu **561/25** u odnosu na JU Srednja Stručna škola "Spasoje Raspopović" kako glasi: - Da preduzme sve aktivnosti u okviru svojih nadležnosti radi obezbjeđivanja razumnih adaptacija na radnom mjestu koje se odnose na smanjene norme časova, a shodno rješenju Zavoda za zapošljavanje Crne Gore PJ Podgorica UP/1 br. 2302 -117/24-72-5 od 23. septembra 2024. godine odnosno predlogu iz izvještaja o učesnici mjera 7,8 i 9 Multidisciplinarnog obrazovnog centra Pamark.

Naznačeni subjekti su dužni da Zaštitniku, u roku od 30 dana od dana prijema mišljenja, dostavi izvještaj o radnjama i mjerama preduzetim radi izvršenja preporuka.

III PODACI IZ PRAVOSUDNE I UPRAVNE NADLEŽNOSTI

Vođenje evidencije je propisano članom 33 Zakona o zabrani diskriminacije, i to na način što su sudovi, državna tužilaštva, organi za prekršaje, organ uprave nadležan za policijske poslove i inspekcijски organi dužni da vode posebnu evidenciju u formi elektronski vođene baze podataka o podnijetim prijavama, pokrenutim postupcima i donijetim odlukama iz svoje nadležnosti u vezi sa diskriminacijom. Prema ovoj odredbi, podatke iz posebne evidencije organi dostavljaju Zaštitniku najkasnije do 31. januara tekuće godine za prethodnu godinu, a na zahtjev Zaštitnika dužni su da podatke iz ove evidencije dostave i za određeni kraći period u toku godine.

3.1. Podaci iz pravosudne nadležnosti

Prema dostavljenom izvještaju **Sudskog savjeta Crne Gore** za period od 1. januara do 31. jula 2025. godine za krivično djelo teško ubistvo iz člana 144 stav 1 tačka 6 Krivičnog zakonika Crne Gore¹⁰ u radu su bila dva (2) predmeta i nijedan nije okončan, dok su za krivično djelo teško ubistvo iz člana 144 stav 1 tačka 8 KZCG¹¹ u radu bila 32 predmeta, od čega su tri (3) nepravosnažno okončana.

¹⁰ Zatvorom najmanje deset godina ili kaznom dugotrajnog zatvora kazniče se: 6) ko liši života djeteta ili bremenitu ženu;

¹¹ Zatvorom najmanje deset godina ili kaznom dugotrajnog zatvora kazniče se: 8) ko sa umišljajem liši života više lica, a ne radi se o ubistvu na mah, ubistvu djeteta pri porođaju ili lišenju života iz samilosti;

Dalje, za krivično djelo silovanje iz člana 204 KZCG¹² u radu je bilo 57 predmeta, od čega je okončano 14 predmeta, a pravosnažno okončano šest (6) predmeta, sve osuđujuće preduse, i to: šest (6) kazni zatvora i jedna (1) uslovna osuda i četiri (4) zabrane približavanja; za krivično djelo obljava nad nemoćnim licem iz člana 205 KZCG u radu su bila četiri (4) predmeta, od čega je u jednom (1) prekinut ili obustavljen postupak, dva (2) su okončana i jedan (1) je pravosnažno okončan; za krivično djelo obljava sa djetetom iz člana 206 KZCG¹³ u radu je bilo 26 predmeta od čega je sedam (7) okončano i dva (2) pravosnažno okončana osuđujućim presudama i izrečene su dvije (2) kazne zatvora, uključujući jednu (1) zabranu približavanja i jedno (1) obavezno liječenje korisnika psihoaktivnih supstanci; za krivično djelo obljava zloupotrebom položaja iz člana 207 KZCG u radu su bila tri (3) predmeta, od čega su dva (2) okončana, odnosno pravosnažno okončana, dok je u jednom (1) odbijena/odbačena optužnica; za krivično djelo posredovanje u vršenju prostitucije iz člana 210 KZCG u radu je bio jedan (1) predmet koji nije pravosnažno okončan; za krivično djelo dječja pornografija - prikazivanje pornografskog materijala djeci i proizvodnja i posjedovanje dječje pornografije iz člana 211 KZCG u radu je bilo 25 predmeta, od čega je šest (6) okončano, a dva (2) pravosnažno okončana, u jednom (1) je prekinut ili obustavljen postupak, a u jednom (1) je izrečena osuđujuća presuda, sa sankcijom kazna zatvora i pojačanim nadzorom od strane zakonskog zastupnika; za krivično djelo mamljenje djeteta u cilju vršenja krivičnih djela protiv polne slobode iz člana 211b KZCG u radu je bio jedan (1) predmet koji nije pravosnažno okončana; za krivično djelo seksualno uznemiravanje iz člana 211c KZCG u radu je bilo devet (9) predmeta, od čega su četiri (4) okončana, a jedan (1) je pravosnažno okončan osuđujućom presudom i kaznom zatvora; za krivično djelo vanbračna zajednica sa maloljetnikom iz člana 216 KZCG u radu su bila četiri (4) predmeta od čega su dva (2) okončana i jedan (1) je pravosnažno okončan i to osuđujućom presudom i uslovnom osudom; za krivično djelo oduzimanje maloljetnog lica iz člana 217 KZCG u radu je bilo 14 predmeta, od čega je sedam (7) okončano i četiri (4) pravosnažno okončana osuđujućim presudama, izricanjem dvije (2) uslovne osude, jedne (1) novčane kazne i jedne (1) kazne zatvora; za krivično djelo zapuštanje i zlostavljanje maloljetnog lica iz člana 219 KZCG u radu su bila dva (2) predmeta koja nijesu okončana; za krivično djelo nedavanje izdržavanja iz člana 221 KZCG u radu su bila 122 predmeta, od čega je 50 okončano, a 19 pravosnažno, pa je izrečeno pet (5) kazni kućnog zatvora, dvije (2) novčane kazne; dva (2) rada u javnom interesu; devet (9) uslovnih osuda i jedna (1) zatvorska kazna; za krivično djelo kršenje porodičnih obaveza iz člana 222 KZCG u radu je bilo pet (5) predmeta, od čega je jedan (1) okončan, odnosno pravosnažno okončan osuđujućom presudom i obaveznim psihijatrijskim liječenjem na slobodi; za krivično djelo povreda ravnopravnosti u zapošljavanju iz člana 225 KZCG u radu su bila dva (2) predmeta od čega je jedan (1) nepravosnažno okončan; za krivično djelo izazivanje nacionalne, rasne i vjerske mržnje iz člana 370 KZCG u radu su bila tri (3) predmeta od čega su dva (2) okončana, odnosno pravosnažno okončana osuđujućim presudama i izricanjem jedne (1) kazne zatvora, jednog (1) obaveznog psihijatrijskog liječenja na slobodi i jednog (1) obaveznog psihijatrijskog liječenja u zdravstvenoj ustanovi; za krivično djelo zločin protiv čovječnosti iz člana 427 KZCG u radu je bio jedan (1) predmet koji nije okončan; za krivično djelo ratni zločin protiv civilnog stanovništva iz člana 428 KZCG u radu je bio jedan (1) predmet koji nije okončan.

Dalje, za krivično djelo **nasilje u porodici ili u porodičnoj zajednici iz člana 220 KZCG** u radu je bilo 786 predmeta (446 predmeta za isti period prošle godine), riješeno je 396 predmeta, od čega je 187 pravosnažno riješenih. U odnosu na vrstu prvostepenih odluka po licima, izrečena je 381 osuđujuća odluka, 17 oslobađajućih, pet (5) odbijajućih, kao i tri (3) obustave postupka. U odnosu na vrstu pravosnažnih odluka po licima, izrečeno je 187 osuđujućih odluka, jedna (1) oslobađajuća, dvije (2) obustave postupka i jedna (1) odbijajuća odluka.

U odnosu na prvostepene presude za krivično djelo nasilje u porodici ili u porodičnoj zajednici, izrečene su sljedeće kazne: zatvorska kazna - 172; kazna zatvora u prostorijama za stanovanje - 47; uslovna

¹² Uključeni pokušaji i nedozvoljene polne radnje u vezi sa ovim članom

¹³ Uključeni pokušaji i nedozvoljene polne radnje u vezi sa ovim članom

osuda - 145; rad u javnom interesu - 5; zabrana približavanja - 86; udaljenje iz stana ili drugog prostora za stanovanje - 6; obavezno liječenje alkoholičara - 40; obavezno liječenje narkomana - 20; obavezno psihijatrijsko liječenje na slobodi - 12; obavezno psihijatrijsko liječenje u zdravstvenoj ustanovi - 6; oduzimanje predmeta - 1; vaspitna mjera posebne obaveze - 2. Dakle, izrečeno je ukupno 547 kazni.

U odnosu na pravosnažne presude za krivično djelo nasilje u porodici ili u porodičnoj zajednici, izrečene su sljedeće kazne: zatvorska kazna - 70; kazna zatvora u prostorijama za stanovanje - 21; uslovna osuda - 86; rad u javnom interesu - 2; zabrana približavanja - 33; obavezno liječenje alkoholičara - 19; obavezno liječenje narkomana - 7; obavezno psihijatrijsko liječenje na slobodi - 7; obavezno psihijatrijsko liječenje u zdravstvenoj ustanovi - 4; obavezno psihijatrijsko liječenje -4; vaspitna mjera posebne obaveze - 2. Dakle, izrečeno je ukupno 255 kazni.

Prema podacima Sudskog savjeta u periodu od 1. januara do 31. jula 2025. godine, sudovi su se pozivali na član **42a Krivičnog zakonika Crne Gore u tri (3) riješena predmeta.**

Dalje, prema istim podacima za navedeni period evidentirano je osam (8) tužbi čija je vrsta spora diskriminacija, dok je **36** predmeta prenijeto iz prethodne godine, iz čega proizilazi da su tokom traženog perioda u radu bila **44** predmeta. Od ovog broja, **14** predmeta je završeno i dva (2) predmeta su pravosnažna. U odnosu na oštećene osobe, devet (9) je žena, tri (3) muškarca, jedna (1) nevladina organizacija i jedno (1) pravno lice. U odnosu na vrste odluka tužbeni zahtjev je usvojen u osam (8) predmeta; u jednom (1) je djelimično usvojen; u dva (2) predmeta je donijeta presuda o odbijanju tužbenog zahtjeva; u jednom (1) je donijeto rješenje o povlačenju tužbe, dok je u dva (2) predmeta odbačen tužbeni zahtjev.

Prosječno vrijeme trajanja ovih predmeta je 392 dana.

Kada je u pitanju naknada po osnovu diskriminacije, Sudski savjet je naveo da nijesu u mogućnosti da dostave tražene podatke, jer se ta vrsta spora u trenutnom informacionom sistemu zavodi kao 'Naknada štete', ali ne i po kojem osnovu.

U traženom periodu, ukupno je podnijeto 138 zahtjeva za besplatnu pravnu pomoć, od čega je odobreno 98 zahtjeva. Dalje, za djela nasilja u porodici ili u porodičnoj zajednici i trgovina ljudima podnijeto je 35 zahtjeva, a odobreno je 28 zahtjeva.

Viši sud za prekršaje Crne Gore je dostavio Izvještaj o radu sudova za prekršaje na predmetima iz oblasti Zakona o zabrani diskriminacije i predmetima iz drugih oblasti u kojima prekršaji sadrže elemente diskriminacije za prvu polovinu 2025. godine, I-16 Su.br. 23/25, od 24. jula 2025. godine.

Prema Izvještaju o radu sudova za prekršaje na predmetima iz oblasti Zakona o zabrani diskriminacije i predmetima iz drugih oblasti u kojima prekršaji sadrže elemente diskriminacije, sudovi za prekršaje su u prvoj polovini 2025. godine imali ukupno u radu 103 predmeta u kojima su prekršaji imali elemente diskriminacije, i to Sud za prekršaje u Podgorici 75 predmeta, Sud za prekršaje u Budvi 14 predmeta, dok je Sud za prekršaje u Bijelom Polju takođe imao u radu 14 predmeta ovakve vrste. Na kraju izvještajnog perioda riješeno je 49 predmeta ili 47,57%. Od ukupno 103 predmeta u radu, u devet (9) predmeta prekršaji su procesuirani u skladu sa Zakonom o zabrani diskriminacije, dok su u ostalim predmetima prekršaji procesuirani u skladu sa Zakonom o javnom redu i miru i drugim zakonima, ali su prepoznati kao prekršaji sa elementima diskriminacije.

U devet (9) predmeta u kojima su prekršaji procesuirani u skladu sa Zakonom o zabrani diskriminacije, u četiri (4) predmeta je naznačen govor mržnje, i to u dva (2) po osnovu nacionalne pripadnosti, u jednom (1) po osnovu seksualne orijentacije, dok je u jednom za osnov navedeno- ostalo. Dalje, u tri (3) predmeta je za osnov diskriminacije navedeno LGBT - ostalo, dok je u dva (2) navedeno LGBT - vrijeđanje. Pet (5)

predmeta je u radu, u jednom (1) je obustavljen postupak - drugi razlozi; u dva (2) predmeta je izrečena novčana kazna od 150 eura, a u jednom (1) opomena i novčana kazna od 30 eura. U šest (6) predmeta je za pol oštećenog/ih lica navedeno mješovita grupa, dok je u jednom (1) oštećeno lice bio muškarac.

U odnosu na predmete procesuirane po Zakonu o javnom redu i miru i drugim zakonima u kojima prekršaji sadrže elemente diskriminacije, u radu su bila 94 predmeta, 73 pred Sudom za prekršaje Podgorica, 14 pred Sudom za prekršaje u Budvi i sedam (7) predmeta pred Sudom za prekršaje u Bijelom Polju. U 33 predmeta je za osnov diskriminacije/govora mržnje navedeno LGBT - ostalo; u 31 predmetu je za osnov navedeno nacija i vjera; u 23 predmeta LGBT - vrijeđanje; u četiri (4) predmeta diskriminacija po osnovu seksualne orijentacije; u dva (2) predmeta govor mržnje - nacija, a u jednom (1) govor mržnje - ostalo. U okončanim predmetima, u 10 je izrečena novčana kazna; u 26 je obustavljen postupak zbog zastare; u dva (2) je obustavljen zbog drugih razloga; u tri (3) predmeta je izrečena uslovna osuda; u tri (3) je donijeta oslobađajuća odluka i u jednom (1) opomena. U radu je ostalo 49 predmeta.

3.2. Podaci iz upravne nadležnosti

Uprava policije je aktom 34 br. 074/25-55172, od 21. oktobra 2025. godine dostavila tabelarni prikaz evidencije o slučajevima prijavljene diskriminacije, a prema podacima dobijenim od regionalnih centara bezbjednosti Uprave policije. Tabelarni prikaz sadrži podatke o podnosiocu prijave za diskriminatorno postupanje, o datumu podnošenja prijave, broju primljenih prijava, broju usvojenih prijava, broju odbijenih prijava, datumu podnošenja krivične prijave, vremenu trajanja postupka, osnovu diskriminacije, polu i godinama života diskriminisanog lica, kao i napomenu. Prema dostavljenom prikazu proizilazi da je pred Upravom policije evidentirano šest (6) slučajeva prijavljene diskriminacije, pa je u četiri (4) predmeta za osnov diskriminacije navedeno član 19 Zakona o javnom redu i miru - vjerska i nacionalna pripadnost (u sva četiri je podnijeta prekršajna prijava, a u jednom izrečena i novčana kazna od 450 eura); u jednom (1) predmetu je za osnov navedeno član 370 KZCG - uvredljivi komentari preko tik toka na nacionalnoj osnovi (prema pripadnicima romske i mađarske populacije) u kojem predmetu je podnijeta krivična prijava; dok je u jednom (1) za osnov diskriminacije navedeno remećenje JRM-a sa elementima nacionalne diskriminacije, član 7 stav 2 Zakona o javnom redu i miru (podnijeta prekršajna prijava). Zaštitnik podsjeća da su za isti period prošle godine pred Upravom policije evidentirane 134 prijave sa elementima diskriminacije, pa ostaje nejasno da li dostavljeni podaci prikazuju stvarno stanje o *de facto* podnijetim prijavama koje su sadržale elemente diskriminacije.

Ministarstvo rada, zapošljavanja i socijalnog dijaloga je aktom br. 01-011/25-2921/2, od 1. oktobra 2025. godine dostavilo podatke iz evidencije o slučajevima prijavljene diskriminacije Odjeljenja inspekcije rada. Prema dostavljenim podacima u radu su bile četiri (4) inicijative po kojima je pokrenut inspekcijski nadzor pa, kako se navodi, nakon provjere navoda nijesu utvrđene nepravilnosti, odnosno povrede prava iz radnog odnosa kroz diskriminaciju zaposlenih. Međutim, Ministarstvo, osim imena podnosilaca inicijativa, nije dostavilo podatke o osnovu diskriminacije, pravu koje je potencijalno dovedeno u pitanje, godinama života podnosilaca i drugim podacima iz evidencije koju su dužni da vode inspekcijski organi.

Ministarstvo prostornog planiranja, urbanizma i državne imovine je aktom br. 09-7/25-11476/2, od 6. oktobra 2025. godine obavijestilo Zaštitnika da Direktoratu za inspekcijski nadzor u periodu od 1. januara do 31. jula 2025. godine nije podnijeta nijedna prijava za diskriminatorno postupanje, niti zahtjev za pokretanje prekršajnog postupka za diskriminatorno postupanje.

Ministarstvo prosvjete, nauke i inovacija je aktom br. 01-006/25-9469/2, od 13. oktobra 2025. godine obavijestilo Zaštitnika da u traženom periodu nijesu imali prijave u vezi diskriminatornog postupanja.

IV AKTIVNOSTI NA PROMOCIJI LJUDSKIH PRAVA I JAČANJU KADROVSKIH KAPACITETA SEKTORA ZA ZAŠTITU OD DISKRIMINACIJE, RANJIVIH GRUPA I RODNE RAVNOPRAVNOSTI

Institucija Zaštitnika ljudskih prava i sloboda Crne Gore je, u skladu sa svojim nadležnostima i ovlaštenjima, nastavila rad na promociji načela zabrane diskriminacije, odnosno važnosti jednakosti u ostvarivanju garantovanih ljudskih prava i sloboda, bez obzira na bilo kakvu posebnost ili lično svojsvo. Nacionalne i međunarodne aktere koji rade na unaprijeđenju stanja u ovoj oblasti, Zaštitnik vidi kao strateške partnere i prirodne saveznike u borbi protiv diskriminacije i zaštiti jednakosti. U nastavku ovog poglavlja dat je pregled nekih od promotivnih aktivnosti koje su realizovane u periodu izvještavanja.

4.1. Nacionalni aspekt saradnje i promocija jednakosti

Zaštitnik je govorio na 17. zasjedanju "Ženskog parlamenta". Odbor za rodnu ravnopravnost organizovao je tematsku sjednicu "Femicid u crnogorskom zakonodavstvu". Zaštitnik je u svom izlaganju, pored ostalog, saopštio da daje punu podršku ideji koja je pretočena u zakonodavnu inicijativu da dođe do kriminalizacije femicida. Prema riječima Zaštitnika, femicid ili feminocid, zavisno od upotrijebljenog termina, se najšire opisuje kao namjerno ubistvo izvršeno u kontekstu rodni odnosa, što ukazuje na ideologiju o superiornosti muškog pola - "društvene norme koje vladaju u sredini gdje se to dešava ili jednostavno potrebu suprotnog pola da kontroliše i održava moć nad ženom, prinudno nameće rodne uloge ili naprosto da je odvraća od onoga što takve osobe definišu kao neprihvatljivo ponašanje žene". Kako je dodao, neke procjene govore da je prije par godina svakog dana preko 130 žena stradalo kao žrtve ovog delikta. Govorio je i o femicidu kao pojmu i društvenom fenomenu, navodeći brojna dokumenta koja se bave ovom problematikom, kao što su UN Konvencija o eliminaciji diskriminacije prema ženama, Generalni komentari 35 Komiteta CEDAW o rodno zasnovanom nasilju, Deklaracija UN o eliminaciji nasilja nad ženama iz 1993 godine, Pekinška deklaracija, Istanbulska konvencija i td. Posebno je podsjetio na ciljeve Istanbulske konvencije: zaštitu žena od svih oblika nasilja, eliminaciju diskriminacije i promociju jednakosti, promociju međunarodne saradnje u borbi protiv nasilja, te podrška na izvršavanju zakona i integrisani pristup borbi protiv nasilja u porodici. Takođe je podsjetio i da je Savjet Evrope 2002 godine donio Preporuku (2002) 5 o zaštiti žena od nasilja dajući nekoliko važnih preporuka: Dužna pažnja koja mora pratiti procesuiranje slučajeva nasilja; Kažnjavanje ozbiljnih slučajeva nasilja, sa posebnim fokusom na privilegovanu poziciju nasilnika u odnosu na žrtvu; Pristup pravdi, te konačno zaštita i podrška žrtvama.

Odbor za ljudska prava i slobode, u saradnji sa Ministarstvom ljudskih i manjinskih prava i Zaštitnikom ljudskih prava i sloboda Crne Gore, pod pokroviteljstvom predsjednika Skupštine Crne Gore, organizovao je Treće zasjedanje Romskog parlamenta. Zaštitnik je, u uvodnom obraćanju, pored ostalog, podsjetio da su Romi iskusili nepravdu i nejednakost, te da i sada trpe posljedice predrasuda, stigmi i stereotipa. Prema njegovim riječima, osim činjenice da se nalaze na socijalnim marginama društva, romska naselja su decenijama neuređena, bez osnovne infrastrukture i na rubovima urbanih naselja, a ono što posebno otežava ionako težak položaj kod stanovanja je nesigurnost, pravna i faktička, imajući u vidu da Romi nijesu vlasnici nepokretnosti na kojima se objekti i naselja nalaze. Zaštitnik dalje ukazao da se posljedice takvog stanja ogledaju u zdravstvenim i drugim rizicima, kao što je opasnost od električne struje - koja je nedavno, po ko zna koji put, dovela u rizik stanovnike romskog naselja u Tivtu. Naglasio je da treba posebno imati u vidu da su u najvećem riziku od devastirajućih pojava određene podkategorije kao što su djeca, starije osobe, osobe sa invaliditetom i slično. Takođe je ukazao da će jezička barijera, u kombinaciji sa nedostupnim predškolskim obrazovanjem, usloviti dalje učešće u obrazovnom procesu, na način što romsku djecu dovode u nejednak položaj, kako u pogledu pohađanja škole, tako i po pitanju

kvaliteta obrazovanja koje dobijaju na nivou osnovnog i srednjeg obrazovanja, dok u kasnijim fazama predstavljaju otežavajuću okolnost za nastavak obrazovnog ciklusa. Naveo je i da Romi zaposlenje nalaze skoro po pravilu u komunalnim službama i na poslovima sa otežanim uslovima rada, za koje obično ne postoji interesovanje mnogih koji su u potrazi za zaposlenjem. Upozorio je i na nerijetke pojave uvredljivog, govora mržnje i drugih oblika devijantnog ponašanja i izražavanja nalaze prostor, naročito na društvenim mrežama i u javnom prostoru, navodeći da iz iskustva znamo da to nije mali broj slučajeva. Dodao je i da je asistencija u ovom procesu neminovna i to ne bilo kakva, već suštinska i efikasna, kako ne bi došlo do opadanja interesa za daljim obrazovanjem i kako bi se spriječio drop out već u u prvim fazama obrazovanja.

Zaštitnik ljudskih prava i sloboda Crne Gore realizovao je obuku „Preporuke Nezavisnog monitoring mehanizma kao alat za ubrzanje primjene Konvencije UN o pravima osoba sa invaliditetom“. Obuka je održana u okviru druge faze zajedničke inicijative „Unaprjeđenje inkluzije djece sa smetnjama u razvoju i odraslih s invaliditetom u Crnoj Gori“, koju u cilju podrške Ministarstvu socijalne zaštite, brige o porodici i demografije, Ministarstvu ljudskih i manjinskih prava, te instituciji Zaštitnika ljudskih prava i sloboda Crne Gore, realizuju UNICEF i UNDP uz podršku Savjetnice za ljudska prava iz Kancelarije rezidentnog koordinatora Ujedinjenih nacija u Crnoj Gori. Obuku su pohađali predstavnici/e Ministarstva prosvjete, nauke i inovacija, Ministarstva socijalne zaštite, brige o porodici i demografije, Ministarstva zdravlja, te predstavnici/e vaspitno - obrazovnih ustanova, uključujući predškolske, osnovnoškolske i srednjoškolske ustanove, resursne centre, kao i predstavnici/e dnevnih centara i centara za djecu sa smetnjama u razvoju pri domovima zdravlja. Predstavljena su ključna zapažanja iz izvještaja „Položaj osoba sa invaliditetom na osnovu zatečenog stanja sa terenskih posjeta Nezavisnog monitoring mehanizma za promociju, zaštitu i praćenje primjene Konvencije UN o pravima osoba sa invaliditetom (UNCRPD) u Crnoj Gori“, kao i opšte i pojedinačne preporuke sadržane u tom izvještaju, a upućene ustanovama koje su bile predmet monitoringa, a sve u svjetlu garancija i prava zajemčenih Konvencijom UN o pravima osoba sa invaliditetom.

Odbor za rodnu ravnopravnost Skupštine Crne Gore održao je kontrolno saslušanje ministra pravde i ministarke kulture i medija na temu »*Sajber nasilje nad ženama u politici*«, a učesnik sjednice bio je i Zaštitnik. On je podsjetio da institucija godinama već upozorava na sve veće prisustvo ove pojave, ali da se nažalost stanje ne mijenja. Dalje je, pored ostalog, naveo da smatra kako problem u borbi sa ovom pojavom nije zakonodavstvo već njegova primjena. Saopštio je i da je institucija Zaštitnika saglasna sa bilo kojom zakonodavnom intervencijom, ukoliko će se tako riješiti problem – ali pitanje je da li je to jedini problem, već i primjena normi ukoliko se ne zna šta je digitalno nasilje i koji su oblici i ako se ne opredijeli za pravni put koji će stvoriti potrebnu preventivnu reakciju, kao i represivnu da se primijeni srazmjerna, kazna proporcionalna onome što je delikt koji je počinjen.

U okviru zajedničke inicijative "Jačanje uloge Zaštitnika i civilnog društva u unaprjeđenju društvene kohezije u Crnoj Gori" koju Zaštitnik realizuje uz tehničku i finansijsku podršku UNICEF-a organizovana je dvodnevna obuka „*Ljudska prava i društvena kohezija* (faktori remećenja: diskriminacija, govor mržnje, krivična djela počinjena iz mržnje)“ koja je bila namijenjena predstavnicima/ama Zaštitnika ljudskih prava i sloboda Crne Gore i organizacija civilnog društva. Prvog dana obuke, zamjenica Zaštitnika i članica ECRI-ja je govorila o međunarodnim i nacionalnim standardima zaštite od diskriminacije i govora mržnje - definiciji, konstitutivnim elementima i mehanizmima zaštite, kao i o preporukama Evropske komisije protiv rasizma i netolerancije u vezi govora mržnje i tijela za jednakost, kao nacionalnih institucija za zaštitu ljudskih prava. Dalje, Prof. dr Fakulteta političkih nauka je detaljnije govorila o određenjima, karakteristikama, najvažnijim dimenzijama i značaju društvene kohezije za savremena društva, dok je drugi dio predavanja posvetila društvenoj koheziji i ljudskim pravima u kontekstu antiromizma/anticiganizma, ksenofobije i povjerenja. Drugog dana obuke, izvršna direktorica Udruženja mladih sa hendikepom Crne Gore, govorila je o uključivanju i učešću osoba sa invaliditetom kao faktoru

jačanja društvene kohezije, odnosno inkluziji umjesto segregacije, te ulozi aktivista/kinja i organizacija osoba sa invaliditetom u kreiranju društva jednakih šansi za sve, kao i aktivizmu i modelima zagovaranja. Obuka je završena predavanjem, predstavnice NVU "Interakcija" i sertifikovane trenerice za rodnu ravnopravnost, koja je govorila o ženama kao potencijalnim žrtvama govora mržnje i krivičnih djela počinjenih iz mržnje, te mehanizmima prevencije i zaštite, a drugi dio predavanja je kroz praktične vježbe približila pojave diskriminacije i govora mržnje među djecom i mladima, pa je u tom kontekstu podstakla aktivan dijalog između učenika/ca obuke o mogućnosti spuštanja granice krivične odgovornosti djece na 12 godina, te kažnjavanju roditelja za propuštanje obaveza u odgajanju i vaspitanju djece. Obuka je zaključena sa jedinstvenim stavom učesnika/ca da je jačanje uloge Zaštitnika i civilnog društva neophodan faktor snaženja društvene kohezije, kroz efikasno zastupanje i komunikaciju na nacionalnom nivou sa donosiocima odluka, kao i na međunarodnom nivou sa nadzornim mehanizmima. Konstatovana je neraskidiva veza između poštovanja ljudskih prava, uključujući rodnu ravnopravnost, i društvene kohezije.

4.2. Ključni aspekti međunarodne saradnje

Zaštitnik ljudskih prava i sloboda Crne Gore bio je učesnik međunarodnog skupa u organizaciji Evropske mreže tijela za jednakost /EQUINET/ na kom su razmatrani izazovi u vezi sa podrivanjem integriteta institucija, političkim i ličnim napadima i jačanju međunarodne saradnje u tom kontekstu. Predstavljeno je da će ova inicijativa služiti kao platforma na visokom nivou za razmjenu, podršku i olakšavanje strateškog planiranja i povezivanja, s krajnjim ciljem daljnjeg jačanja mreže tijela za jednakost i povećanja njihovog uticaja na nacionalnom nivou širom Evrope.

Savjet Evrope je organizovao obilježavanje Nedjelje protiv govora mržnje. Među 110 učesnika/ca iz 34 države članice Savjeta Evrope, koji se bave sprečavanjem i borbom protiv govora mržnje je i savjetnica Zaštitnika.

Zamjenica Zaštitnika i glavna savjetnica Zaštitnika su učestvovala na Međunarodnom simpozijumu „Jačanje vladavine prava: Uloga Ombudsmana i nacionalnih institucija za ljudska prava“ u Bakuu, Azerbejdžan. Tom prilikom, Zamjenica je ukazala da je, u vremenu kada se jednakost i ljudska prava suočavaju sa izazovima na globalnom nivou, važnije nego ikada je da se razmjenjuju dobre prakse i iskustva i jačaju zajednički kolektivni napor. Naglasila je da ombudsmani i tijela za jednakost imaju ključnu ulogu u promociji i zaštiti ljudskih prava i sloboda. Takođe, podsjetila je na već utvrđeni temeljni princip da su sva ljudska bića rođena jednaka u pravima i dostojanstvu bez obzira ko su i odakle su. Naglasila je da je ova tema fokus rada ombudsmana i institucija za ljudska prava i da to zahtjeva i aktivno i reaktivno djelovanje svih tijela za ljudska prava.

Zaštitnik ljudskih prava i sloboda Crne Gore, generalni Sekretar i Šef biroa opštih poslova posjetili su Područni ured Pravobranitelja za osobe s invaliditetom, u Rijeci, Republika Hrvatska. Na sastanku je razgovarano o organizaciji i načinu rada područnih ureda pravobraniteljskih institucija, iskustvima, oblicima finansiranja, kao i saradnji sa civilnim i javnim sektorom.

V KLJUČNA ZAPAŽANJA O STANJU LJUDSKIH PRAVA I SLOBODA RANJIVIH DRUŠTVENIH GRUPA

Prema *Izveštaju Evropske komisije za borbu protiv rasizma i netrpeljivosti (ECRI) o Crnoj Gori*, koji je usvojen 6. jula 2025. godine¹⁴, od usvajanja izvještaja iz petog ciklusa ECRI-ja o Crnoj Gori 20. juna 2017. godine, postignut je napredak i razvijene su dobre prakse u brojnim oblastima. ECRI, između ostalog, napretke vidi u: usvajanju Strategije za unapređenje kvaliteta života LGBTI osoba u Crnoj Gori za period 2019-2023, a potom nove Strategije za unapređenje kvaliteta života LGBTI osoba u Crnoj Gori za period 2024-2028; osnivanju nove jedinice za prava LGBTI osoba u okviru Ministarstva ljudskih i manjinskih prava; usvajanju Zakona o životnom partnerstvu lica istog pola; procesu izrade Zakona o pravnom prepoznavanju rodnog identiteta na osnovu samoodređenja, te stopi upisa djece iz romsko - egipćanske zajednice u predškolske i osnovnoškolske ustanove. Međutim, ECRI ukazuje da neka neriješena pitanja daju povoda za zabrinutost i to, između ostalog, što: Zaštitnik ljudskih prava i sloboda Crne Gore još uvijek nije potpuno nezavisan u pogledu donošenja odluka o svojim finansijskim i ljudskim resursima; potrebni podzakonski akti i izmjene i dopune zakona za potpunu primjenu novog Zakona o životnom partnerstvu lica istog pola još uvijek nijesu u potpunosti usvojeni; rasistički govor mržnje, iako nije široko rasprostranjena pojava u Crnoj Gori, i dalje se dešava, na šta veoma često utiču incidenti u širem regionu, kao i kontroverzne debate o istorijskim događajima i njihovom obilježavanju, pri čemu se često targetiraju vjerski identiteti. ECRI takođe primjećuje da se govor mržnje usmjeren protiv LGBTI osoba često dešavao od posljednjeg izvještaja ECRI-ja o Crnoj Gori iz 2017. godine; da u oblasti integracije i inkluzije Roma i Egipćana, obrazovni ishodi ostaju niski, a stopa završetka srednje škole iznosi svega 14%, što ima ozbiljne posljedice po zapošljavanje; kao i da u oblasti zdravstvene zaštite postoji značajan jaz u pogledu dužine očekivanog životnog vijeka između Roma i Egipćana i opšte populacije, a da stambena situacija u neformalnim naseljima takođe ostaje veoma varljiva i teška za mnoge pripadnike ovih zajednica.

Iz perspektive proaktivnog i reaktivnog postupanja Zaštitnika, **govor mržnje** i dalje ostaje u zabrinjavajućoj mjeri prisutan u javnom diskursu Crne Gore, a brojne aktivnosti, koje se sprovode i dalje ne daju željene rezultate. Zloupotreba slobode izražavanja, kojom se podstiče i širi mržnja, direktno ugrožava druga ljudska prava – pravo na jednakost, dostojanstvo, bezbjednost, privatnost. Razvojem društvenih mreža, ali i prisustvom neregistrovanih portala, kao i neadekvatnom administracijom komentara na registrovanim portalima, ova negativna društvena pojava poprimila je široke razmjere čime ugrožava društvenu koheziju, te principe pluralizma i tolerancije.

Zaštitnik je i u izvještajnom periodu ukazivao na važnost pravovremenih reakcija, prije svega kroz preduzimanje institucionalnih mjera na sankcionisanju primjera govora mržnje, kao i važnost principijelne javne osude, a sve u cilju smanjenja prostora da ovakvi primjeri eskaliraju u ekstremizam i nasilje. U vezi sa govorom mržnje i drugim oblicima nezakonitog izražavanja, Zaštitnik je vodio više individualnih postupaka po pritužbama i po sopstvenoj inicijativi, pa je postupao u predmetima širenja uvredljivog, ponižavajućeg, mizoginog i seksističkog govora na društvenim mrežama i portalima na štetu žena iz javnog života¹⁵. U okviru ovih predmeta, razmatrana je i povreda prava na privatnost, tim prije što je članom 8 Konvencije za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda zaštićeno i pravo na ugled kao dio prava na privatni život, pa su javne vlasti u obavezi da štite ugled neke osobe ako izjave o njima prelaze granice onog što se smatra prihvatljivom kritikom. Stoga, medijskim i drugim izvještavanjem mora se

¹⁴ Objavljen 28. oktobra 2025. godine, tretira tri oblasti: efektivnu ravnopravnost i pristup pravima; govor mržnje i nasilje motivisano mržnjom, te integraciju i inkluziju, dostupan na linku: <https://rm.coe.int/third-report-on-montenegro-translation-in-montenegrin-/488029120e>

¹⁵ Kao npr. vidjeti mišljenja sa preporukama dostupna na sljedećim linkovima:
https://www.ombudsman.co.me/docs/1758875005_3107_preporuka.pdf;
https://www.ombudsman.co.me/docs/1738142897_280125_preporuka_up.pdf

uspostaviti ravnoteža između prava koja uživaju zaštitu iz člana 8 Konvencije (prava na ugled) i prava koja uživaju zaštitu iz člana 10 Konvencije (sloboda izražavanja), pa se u tom svjetlu razmatra priroda objavljenih informacija i status osobe na koju se informacije odnose, a što je detaljnije elaborirano u naznačenim predmetima.

Zaštitnik je postupao i u predmetu diskriminirajućeg i uvredljivog ponašanja osoblja ugostiteljskog objekta, a za koje je utvrđeno i da ima potencijal da izazove osjećaj straha i neprijateljstva na štetu podnosioca pritužbe i njegovog prijatelja, koji su strani državljani, što je za posljedicu imalo i napuštanje objekta, pa kao takvo predstavljalo je zloupotrebu prava na slobodu izražavanja iz člana 17 Konvencije. Tim povodom, Zaštitnik je uputio preporuke društvu koje pruža ugostiteljske usluge da radi prevencije spornog događaja eventualne konfliktne situacije sa gostima objekta rješava na civilizacijski način, bez govora mržnje, vrijeđanja, diskriminacije i drugog neprihvatljivog ponašanja, kao i da podnosiocu pritužbe i njegovom prijatelju upiti javno izvinjenje zbog spornog događaja od 4. septembra 2024. godine, što do dana podnošenja ovog izvještaja nije učinjeno.¹⁶

Istovremeno, govor mržnje je zastupljen i prema Romima i Romkinjama, pa je u postupku pred Zaštitnikom utvrđeno i da su iznijete izjave advokata XX u emisiji "Zorom" na TV Adria, imale potencijal da diskriminišu, stigmatizuju i uvrijede Rome i Romkinje, te da je negativna stereotipizacija uticala na njihov osjećaj samovrijednosti i samopouzdanja proizvodeći posljedice na privatni život pripadnika ove zajednice. S tim u vezi, sporno predstavljanje Roma i Romkinja dovelo je do neopravdanog miješanja u sferu privatnog života podirvanjem njihovog identiteta, suprotno članu 40 Ustava Crne Gore i članu 8 Evropske konvencije za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda, pa kao takvo ne može uživati ni zaštitu prava na slobodu izražavanja iz člana 10 Konvencije, zbog čega su upućene preporuke advokatu da ubuduće kroz svoje javne izjave ne diskriminiše i ne stigmatizuje Rome i Romkinje, te da sa posebnim senzibilitetom, zbog višestruke izloženosti diskriminaciji i marginalizaciji, govori o položaju žena Romkinja i djece, vodeći se uzrocima njihovog položaja i relevantnim podacima, kao i da povodom izjava iznijetih u emisiji »Zorom« na TV Adria uputi javno izvinjenje Romima i Romkinjama, što do dana podnošenja ovog izvještaja nije učinio.¹⁷

Položaj Roma i Egipćana nepovoljan je u svim oblastima života, a posebno u oblasti stanovanja, obrazovanja, zapošljavanja, te političke i drugih oblika javne participacije. Svi odgovorni društveni akteri moraju preduzeti sistemске, efikasne i odlučne aktivnosti kako bi se stanje prava pripadnika ove populacije, a posebno uslovi u kojima žive, popravilo u značajnijoj mjeri. Crna Gora kao država socijalne pravde mora pokazati da je spremna da sa posebnom pažnjom vodi računa o najugroženijim kategorijama stanovništva. Najveći broj pripadnika ove populacije živi u nepovoljnim socio-ekonomskim uslovima, pa neformalna i privremena naselja, stanovanje bez adekvatnog pristupa električnoj energiji, vodi, kanizacionoj mreži ili drugoj komunalnoj infrastrukturi, kao i prenaseljenost, i dalje su problemi koji iziskuju hitno rješavanje. Kvalitetno obrazovanje Roma i Egipćana neophodan je uslov ka njihovom osnaživanju i daljoj inkluziji u društveni život zajednice i uopšte poboljšanju socio-ekonomskog položaja. U tom kontekstu, saradnici u socijalnoj inkluziji Roma i Egipćana daju važan doprinos olakšavanju pristupa obrazovanju djece iz romske i egipćanske populacije kroz pomoć u prevazilaženju barijera sa kojima se suočavaju, zbog čega treba nastaviti sa unaprjeđivanjem njihovog radno - pravnog statusa. Smanjenje drop out-a, prevazilaženje jezičkih barijera i uopšte unaprjeđenje kvaliteta obrazovanja i obrazovnog postignuća pripadnika romske i egipćanske zajednice mora biti visoko na listi prioriteta. Problemi u oblasti obrazovanja dalje generišu probleme na tržištu rada, odnosno u oblasti rada i zapošljavanja. Zbog neadekvatnog nivoa obrazovanja i/ili izostanka bilo kakvog obrazovanja, pripadnici romske i egipćanske zajednice uglavnom zaposlenje nalaze u komunalnom sektoru, na održavanju higijene, sakupljanju i preradi sekundarnih sirovina i obavljanju drugih nekvalifikovanih poslova.

¹⁶ Mišljenje sa preporukama dostupno na linku: https://www.ombudsman.co.me/docs/1759823069_100625_preporuka_ko.pdf

¹⁷ Mišljenje sa preporukama dostupno na linku: https://www.ombudsman.co.me/docs/1759840744_240325_preporuka_rs.pdf

Neprepoznavanjem posebnih uslova kroz izbornu zakonodavstvo u vezi sa političkom participacijom Roma daje se doprinos kontinuiranoj marginalizaciji i isključenosti ove zajednice iz političkog i društvenog života u Crnoj Gori. S tim u vezi, Zaštitnik ostaje na stanovištu da je neophodno raditi na stvaranju uslova za zastupljenost Roma u parlamentarnom životu, uključujući preduzimanje posebnih mjera za političko i društveno osnaživanje na državnom i lokalnom nivou. Efektivna participacija pripadnika nacionalnih manjina u različitim sferama javnog života obezbjeđuje socijalnu koheziju i razvoj istinskog demokratskog društva. Priznavanje prava političke participacije nacionalnim i etničkim manjinama jedan je od ključnih aspekata zaštite manjina u savremenim demokratijama, jer se njime obezbjeđuje integracija manjinskog stanovništva u građansko društvo.

Tokom izvještajnog perioda, Zaštitnik je podržao pokretanje projekta „ROMA IN: Lokalne akcije za inkluzivni rad i obrazovanje Roma/kinja u Crnoj Gori“ koji ima za cilj unaprjeđenje borbe protiv diskriminacije, mržnje i netolerancije prema ovoj zajednici, u skladu sa evropskim standardima. Tokom trajanja ove akcije zaposleni Romi i Romkinje u javnim komunalnim preduzećima u Nikšiću, Podgorici, Baru i Ulcinju dobiće priliku da ojačaju svoje vještine sindikalnog organizovanja i zaštite radnih prava, a u saradnji sa Zaštitnikom, biće analiziran položaj romske djece u osnovnim školama u Nikšiću i Podgorici. Na osnovu tih nalaza biće pokrenut dijalog sa obrazovnim institucijama kako bi se pronašla održiva rješenja. Ova inicijativa se realizuje u okviru zajedničkog programa Evropske unije i Savjeta Evrope „Horizontal Facility za Zapadni Balkan i Tursku“, kroz projekat „Borba protiv mržnje i netolerancije u Crnoj Gori.“¹⁸

U odnosu na položaj **osoba s invaliditetom**, podsjećamo da je Zaštitnik, uz tehničku i finansijsku podršku sistema Ujedinjenih nacija u Crnoj Gori, uspostavio Nezavisni mehanizam za promociju, zaštitu i praćenje primjene Konvencije UN o pravima osoba s invaliditetom (NMM). Ovaj mehanizam sada čine predstavnici/e 11 organizacija osoba s invaliditetom i udruženja roditelja djece sa smetnjama u razvoju, kao i predstavnik/ca institucije Zaštitnika.

NMM je u izvještajnom periodu imao tri (3) sjednice, od čega je jedna bila tematska na kojoj su prikupljene usmene informacije od ministra socijalne zaštite, brige o porodici i demografije u vezi usklađenosti Nacrta Zakona o socijalnoj i dječjoj zaštiti sa odredbama i obavezama propisanim Konvencijom UN o pravima osoba s invaliditetom. Predstavnici organizacija osoba s invaliditetom i udruženja roditelja djece i mladih sa smetnjama u razvoju, koji su članovi Nezavisnog monitoring mehanizma, dali su konkretne sugestije i komentare, odnosno prijedloge za unapređenje teksta Nacrta Zakona, naglašavajući važnost suštinskog uključivanja organizacija osoba s invaliditetom u procese planiranja i kreiranja politika. NMM je poslao jasnu poruku da Zakon mora unaprijediti kvalitet života osoba s invaliditetom i djece sa smetnjama u razvoju, te stvoriti uslove da se prava iz domena socijalne zaštite ostvaruju na postojan i progresivan način, ne umanjujući, već proširujući obim prava i raznovrsnost usluga.

Nezavisni mehanizam je realizovao sedam (7) terenskih posjeta, i to tri (3) ustanovama u Glavnom gradu Podgorica; te po dvije (2) ustanovama u opštini Bar i opštini Herceg Novi. Tokom ovih posjeta izvršen je monitoring u 17 ustanova/institucija, uključujući vaspitno-obrazovne ustanove, ustanove socijalne i dječije zaštite, ustanove zdravstvene zaštite, te ustanove rezidencijalnog tipa, sa kojim su sačinjeni pojedinačni izvještaji.

Dalje, nakon razmatranja na jednoj od sjednica NMM je donio **Zaključak o iniciranju povlačenja Nacrta Zakona o izmjenama i dopunama Zakona o profesionalnoj rehabilitaciji i zapošljavanju lica sa invaliditetom iz dalje procedure** i uputio ga Ministarstvu rada, zapošljavanja i socijalnog dijaloga. U tom

¹⁸ Detaljnije vidjeti na linku: <https://www.coe.int/sr/web/podgorica/-/better-education-and-labour-rights-for-roma-council-of-europe-and-ngo-young-roma-launch-new-project-in-montenegro>

kontekstu, predloženo je Ministarstvu da pristupi izradi novog Zakona o profesionalnoj rehabilitaciji i zapošljavanju lica s invaliditetom kojim se neće ograničiti i umanjiti iznos subvencija za poslodavce na ime zarada osoba s invaliditetom, već omogućiti ono što je cilj Zakona, a to je stvaranje uslova za povećanje zaposlenosti osoba s invaliditetom i njihovo ravnopravno učešće na tržištu rada, uz otklanjanje barijera i stvaranje jednakih mogućnosti. Rješenja iz aktuelnog Nacrta zakona o izmjenama i dopunama Zakona o profesionalnoj rehabilitaciji i zapošljavanju lica s invaliditetom, osim što bi odvrćajuće uticala na poslodavce od daljeg zapošljavanja osoba s invaliditetom, dovela bi i do smanjenja njihovih zarada, kao i gubitka posla. Ovakve posljedice bi dodatno produbile socijalnu deprivaciju i marginalizaciju osoba s invaliditetom koje prema pokazateljima čine oko 30% od ukupnog broja nezaposlenih lica.

Istim Zaključkom NMM, ukazano je da se izrada novog Zakona ogleda, između ostalog, i u potrebi da se umjesto instituta posebnih organizacija propišu mjere aktivne politike zapošljavanja osoba s invaliditetom, koje se u trenutno važećem Zakonu samo pominju u definicijama, ali se ne razrađuju. Takođe, regulisanje sprovođenja mjera profesionalne rehabilitacije i izbora njenih izvođača treba biti unaprijeđeno, pa je Nezavisni mehanizam predložio da izbor izvođača profesionalne rehabilitacije i nadzor kvaliteta njenog sprovođenja vrše komisije u čiji sastav ulaze predstavnici/e organizacija osoba s invaliditetom. Kod okolnosti da trenutno važeći Zakon o profesionalnoj rehabilitaciji i zapošljavanju lica s invaliditetom, ne propisuje dovoljan broj i obim prava osoba s invaliditetom iz oblasti rada i zapošljavanja, to je Nezavisni mehanizam predložio propisivanje prava osobama s invaliditetom, odnosno obaveza poslodavaca da osobama s invaliditetom obezbijede: neophodna prilagođavanja tokom procesa regrutacije radne snage, razumne adaptacije radnih mjesta, veće iznose otpremnine u slučaju otkaza, kao i mjere afirmativne akcije za zapošljavanje žena s invaliditetom.

S obzirom na broj izmjena, koje važeći Zakon o profesionalnoj rehabilitaciji i zapošljavanju lica s invaliditetom mora pretrpjeti da bi se adekvatno regulisala ova oblast, Nezavisni mehanizam je predložio donošenje novog Zakona, a ne samo izmjenu i dopunu postojećeg. Iz navedenih razloga, a posebno umanjenja obima prava, neuključivanja osoba s invaliditetom i njihovih reprezentativnih organizacija u proces planiranja i kreiranja izmjena i dopuna, kao i neutemeljenosti teksta Nacrta i njegovog obrazloženja na relevantnim analizama, podacima i drugim mjerljivim i jasnim pokazateljima, Nezavisni mehanizam je zahtijevao od Ministarstva da obustavi dalju proceduru i formira novu radnu grupu za izradu Nacrta Zakona o profesionalnoj rehabilitaciji i zapošljavanju osoba s invaliditetom, što je neposredno kasnije i učinjeno formiranjem nove radne grupe uz obezbjeđenje učešća predstavnika/ca reprezentativnih organizacija osoba s invaliditetom.

U izvještajnom periodu realizovane su **dvije obuke za oko 60 učesnika/ca pod nazivom „Preporuke Nezavisnog monitoring mehanizma kao alat za ubrzanje primjene Konvencije UN o pravima osoba s invaliditetom“**.

Prva obuka je bila namijenjena predstavnicima/ama Ministarstva prosvjete, nauke i inovacija, Ministarstva socijalne zaštite, brige o porodici i demografije, Ministarstva zdravlja, te predstavnicima/ama vaspitno - obrazovnih ustanova, uključujući predškolske, osnovnoškolske i srednjoškolske ustanove, resursne centre, kao i predstavnicima/ama dnevnih centara i centara za djecu sa smetnjama u razvoju pri domovima zdravlja. Predstavljena su ključna zapažanja iz izvještaja „Položaj osoba sa invaliditetom na osnovu zatečenog stanja sa terenskih posjeta Nezavisnog monitoring mehanizma za promociju, zaštitu i praćenje primjene Konvencije UN o pravima osoba sa invaliditetom (UNCRPD) u Crnoj Gori“, kao i opšte i pojedinačne preporuke sadržane u tom izvještaju, a upućene ustanovama koje su bile predmet monitoringa, a sve u svjetlu garancija i prava zajemčenih Konvencijom UN o pravima osoba sa invaliditetom. Poslate su ključne poruke da je Konvencija instrument za razvoj ljudskih prava, odnosno instrument politika koje obuhvataju sve oblike i vrste invaliditeta, te da je njegova priroda međusektorska i obavezujuća. Konvencija označava „paradigmatisku promjenu“ u stavovima i pristupu osobama s

invaliditetom, pa se osobe s invaliditetom ne posmatraju kao „objekti“ medicinskog tretmana i socijalne zaštite, već kao aktivni „subjekti“ s pravima i obavezama. Konvencija daje univerzalno priznanje dostojanstvu osoba s invaliditetom, a ograničenja resursa ne mogu biti izgovor za odlaganje njene primjene, neki od zaključaka sa obuke.

Druga obuka sa istovjetnim nazivom bila je namijenjena predstavnicima/ama Ministarstva socijalne zaštite, brige o porodici i demografije, Ministarstva ljudskih i manjinskih prava, Sekretarijata Odbora za ljudska prava i slobode Skupštine Crne Gore, te predstavnicima/ama centara za socijalni rad, domova starih, JU Zavod "Komanski most" Podgorica i ZU Specijalna bolnica za psihijatriju "Dobrota" - Kotor. Poslate su ključne poruke da je Konvencija najvažniji međunarodni instrument koji je država dužna primijeniti na cjelovit i postojan način, bazirajući politike i prakse na načelima poštovanja jednakosti, urođenog dostojanstva, individualne autonomije osoba s invaliditetom i prava na donošenje odluka o sopstvenim životima. Najavljeno je pravno prepoznavanje Nezavisnog mehanizma kroz novi Zakon o Zaštitniku/ci ljudskih prava i sloboda Crne Gore, kao i očekivanje da će se obezbijediti uslovi za njegov održiv rad i djelovanje, kao mehanizma koji objedinjuje organizacije osoba s invaliditetom i za osobe s invaliditetom koji predstavljaju važan resurs u procesu praćenja primjene Konvencije. U odnosu na opšte obaveze poslata je poruka da su države potpisnice u obavezi da osiguraju i promovišu puno ostvarivanje svih ljudskih prava i osnovnih sloboda za sve osobe s invaliditetom bez ikakve diskriminacije što, između ostalog, podrazumijeva usvajanje svih odgovarajućih zakonodavnih, administrativnih i drugih mjera radi sprovođenja prava priznatih Konvencijom, odnosno radi izmjene ili poništavanja svih zakona, podzakonskih akata, običaja i praksi koji predstavljaju diskriminaciju osoba s invaliditetom. Konvencija garantuje pravo osoba s invaliditetom na adekvatan standard života, uključujući i njihove porodice, kao i pravo na kontinuirano poboljšavanje uslova života, pa je poslata poruka da su države potpisnice u obavezi da preduzimaju odgovarajuće korake kako bi osigurale i promovisale ostvarivanje ovih prava bez diskriminacije. Na obuci je najavljeno da Nezavisni monitoring mehanizam planira da u budućnosti podnosi alternativne izvještaje Komitetu UN o pravima osoba s invaliditetom, uz aktivno uključivanje organizacija osoba s invaliditetom koje čine mehanizam.

Zaštitnik i u ovom izvještaju ukazuje na Zaključna razmatranja Komiteta za eliminaciju diskriminacije žena od 3. juna 2024. godine. Preporuke Komiteta su se, između ostalog, odnose na kriminalizaciju femicida, izmjenu izbornog zakonodavstva radi postizanja rodnoeg pariteta u političkom predstavljanju, usvajanje zakonodavnih i drugih mjera kako bi se transrodnim ženama obezbijedilo zakonsko priznanje promjene oznake pola i promjene imena u matičnom registru bez podvrgavanja prinudnoj sterilizaciji i dr. Komitet, između ostalog, sa zabrinutošću konstatuje: prepreke koje sprečavaju pristup pravdi žrtvama rodno zasnovanog nasilja, a u koje spadaju rodni stereotipi, stigmatizacija i blage kazne u slučajevima rodno zasnovanog nasilja nad ženama, naročito femicida i silovanja; porast govora mržnje, uključujući na internetu, prema ženama, a naročito ženama u političkom i javnom životu; nisku stopu zaposlenosti žena, nejednake podjele obaveza u domaćinstvu i porodici između muškaraca i žena koja negativno utiče na mogućnosti za zaposlenje žena; uporni rodni jaz u zaradama, koji je 2023. godine iznosio 21% i koji se nesrazmjerno produbljuje kod većih zarada i sa godinama starosti, kao i rodni jaz od 12% u iznosima penzija.¹⁹

U praksi žene i dalje nijesu dovoljno zastupljene na mjestima odlučivanja, ekonomski su u velikoj mjeri zavisne, trpe različite oblike nasilja, zlostavljanja i uznemiravanja, a u najekstremnijim slučajevima, kakav je femicid, svojim životom plaćaju danak nejednakosti i podređenog položaja u porodici i društvu. Rodno zasnovano nasilje ostaje jedno od pitanja koje ozbiljno opterećuje naše društvo, a institucija Zaštitnika

¹⁹ Zaključna razmatranja o Trećem periodičnom izvještaju Crne Gore su dostupna na linku:

<https://www.gov.me/clanak/prezentovan-treci-periodicni-izvjestaj-crne-gore-o-sprovođenju-konvencije-za-eliminaciju-svih-oblika-diskriminacije-zena>

daje punu podršku ideji, koja je pretočena u zakonodavnu inicijativu, da dođe do kriminalizacije femicida. Tome treba da prethodi stvaranje uslova za dosljednu i efikasnu primjenu procesnih mjera otkrivanja i gonjenja ovih slučajeva, jer zakon nije jedini odgovor na nasilje. Ono je izraženo i kroz prisustvo mizoginog, seksističkog, odnosno diskriminatornog govora prema ženama, samo zato što su žene, što dovodi do daljeg jačanja rodni stereotipa i nasilja u realnoj i virtuelnoj stvarnosti, posebno na društvenim mrežama, za šta još uvijek nema adekvatnog sistemskog odgovora. U stremljenju za ravnopravni položaj žena u društvu, potrebno je dodatno podsticati mjere kojima se postiže balans između privatnog i profesionalnog života žena, odnosno njihovog profesionalnog angažmana i majčinstva, za šta je jedan od preduslova i jačanje svijesti javnosti na prevazilaženju rodni stereotipa.

Zaštitnik još jednom poziva na neophodnost usvajanja **Zakona o pravnom prepoznavanju rodno identiteta na osnovu samoodređenja** koji će omogućiti slobodno izražavanje rodno identiteta, razvijanje ličnosti i život u skladu sa rodni samoodređenjem koje je nezavisno od bioloških karakteristika pripisanih pri rođenju. U procesu sačinjavanja nacrtu ovog zakona, Zaštitnik je učestvovao u kontinuitetu u radnoj grupi, u svojstvu posmatrača, dajući svoj doprinos sa stanovišta međunarodnih garancija shodno kojima samoodređenje predstavlja suštinski aspekt prava na privatni život svakog pojedinca/ke. Podsjećamo da se trenutno transrodne osobe u Crnoj Gori suočavaju s praksom koja je ne samo diskriminatorna, već i duboko nehumana, a to je zahtjev za prinudnu sterilizaciju kako bi im se omogućilo ostvarivanje prava na promjenu oznake pola, ličnog imena i jedinstvenog matičnog broja.

VI OCJENE I PLANOVI ZA NAREDNI PERIOD:

- ✓ Osobe s invaliditetom se i dalje suočavaju sa brojnim barijerama koje ometaju i/ili onemogućavaju njihovo puno i efektivno učešće u društvu. Pojedini zakoni, uključujući i Zakon o zabrani diskriminacije lica s invaliditetom i pojedini podzakonski akti nijesu usklađeni sa Konvencijom;
- ✓ Paradigma zamjenskog odlučivanja mora biti transformisana u onu koja se bazira na odlučivanju uz podršku, poštujući dostojanstvo i izbor osoba s invaliditetom, a od novousvojenog Zakona o jedinstvenom vještačenju invaliditeta očekuje se temeljna reforma dosadašnjeg sistema vještačenja koji će pristup invaliditetu zasnovan na medicinskom modelu, zamijeniti pristupom invaliditetu zasnovanim na ljudskim pravima;
- ✓ Deinstitutionalizacija se mora sprovoditi sistemski, na bazi slobodnog izbora i raznovrsnosti usluga za osobe s invaliditetom, sa jasnim planom transformacije ustanova, pa novi Zakon o socijalnoj i dječijoj zaštiti čija je izrada u toku mora doprinijeti tom cilju;
- ✓ Položaj Roma i Egipćana nepovoljan je u svim oblastima života, a posebno u oblasti stanovanja, obrazovanja, zapošljavanja, te političke i drugih oblika javne participacije. Svi odgovorni društveni akteri moraju preduzeti sistemske, efikasne i odlučne aktivnosti kako bi se stanje prava pripadnika ove populacije, a posebno uslovi u kojima žive, popravilo u značajnijoj mjeri;
- ✓ Govor mržnje, mizogini i seksistički govor, uključujući i delikte počinjene iz mržnje, podrivaju društvenu stabilnost i koheziju. Govor mržnje kao zloupotreba slobode izražavanja ne može uživati zaštitu, a najveći izazov i dalje predstavlja kontrola elektronskih medija i društvenih mreža, koje obiluju govorom mržnje, mizoginijom, seksizmom i drugim oblicima nezakonitog govora.
- ✓ Efikasno suprotstavljanje govoru mržnje i krivičnim djelima počinjenim iz mržnje pretpostavlja aktivnosti u okviru pet različitih faza djelovanja, i to: monitoring i prikupljanje podataka o prevalenci govora mržnje

i krivičnih djela počinjenih iz mržnje; podizanje svijesti najšire javnosti, uključujući djecu i mlade; reformu zakonodavstva, uključujući zakone, podzakonske akte, strategije, protokole; te podršku žrtvama kroz različite servise i osnaživanje; i na kraju saradnju svih relevantnih aktera, uključujući tijela za jednakost, pravosuđe i organizacije civilnog društva.

- ✓ Aktivnosti Nezavisnog mehanizma za promociju, zaštitu i praćenje primjene Konvencije UN o pravima osoba s invaliditetom nastaviće se kroz sjednice, terenske posjete, uključujući ponovljene i nenajavljene posjete, a sve u cilju praćenja napretka ili eventualne stagnacije u primjeni Konvencije UN o pravima osoba s invaliditetom;
- ✓ Zaštitnik i Nezavisni monitoring mehanizam će sačiniti analizu o položaju žena i djevojčica s invaliditetom u ustanovama rezidencijalnog tipa kojom će se, između ostalog, fokusirati na zastupljenost žena i djevojčica u tim ustanovama, njihovu starosnu dob i druge prilike i okolnosti; dužinu boravka u ustanovi (sa interesovanjem na slučajeve kada osoba od rođenja boravi u restriktivnom okruženju); na način smještanja u ustanovu i učešće žena i djevojčica u postupku smještanja; medicinske i druge tretmane (sa fokusom na informisani pristanak); (ne)dobrovoljno liječenje, medikalizaciju/sterilizaciju/abortus i druga krajnja kršenja reproduktivnih prava, integriteta i dostojanstva žena i djevojčica s invaliditetom;
- ✓ Nezavisni monitoring mehanizam će nastaviti da prati sprovođenje preporuka datih u Izveštaju „*Položaj osoba sa invaliditetom na osnovu zatečenog stanja sa terenskih posjeta Nezavisnog monitoring mehanizma za promociju, zaštitu i praćenje primjene Konvencije UN o pravima osoba sa invaliditetom (UNCRPD) U Crnoj Gori*“;
- ✓ Zaštitnik će u okviru saradnje na projektu „ROMA IN: Lokalne akcije za inkluzivni rad i obrazovanje Roma/kinja u Crnoj Gori“ uzeti učešće u analizi položaja romske djece u osnovnim školama u Nikšiću i Podgorici, a na osnovu kojih nalaza će se pokrenuti dijalog sa obrazovnim institucijama kako bi se pronašla održiva rješenja na stvaranju inkluzivnog i podržavajućeg obrazovnog ambijenta za djecu iz romske zajednice;
- ✓ Redovno organizovanje i sprovođenje edukativnih programa za prepoznavanje i adekvatno reagovanje na diskriminaciju, kao i upoznavanje svih zainteresovanih činilaca— uključujući zaposlene u organima javne vlasti, obrazovnim institucijama i drugim segmentima društvenog života — sa postojećim mehanizmima zaštite;
- ✓ U narednom periodu Zaštitnik će intenzivirati i davati preporuke u smislu realizacije informativnih kampanja, organizovanja javnih manifestacija i raznovrsnih medijskih sadržaja koji zagovaraju toleranciju, ravnopravnost, poštovanje različitosti i rodnu jednakost, kako bi se doprinijelo izgradnji inkluzivnog i društva.
- ✓ Imajući u vidu nedovoljno učešće žena u odlučivanju, jedna od aktivnosti će biti na promociji uključivanja i podsticanje ravnopravne zastupljenosti žena i muškaraca u svim sferama društvenog života, posebno pri donošenju odluka i obavljanju javnih funkcija na svim nivoima, kao i vođenje rodno uravnotežene kadrovske politike i rodno osjetljive statistike, u skladu sa međunarodnim standardima;
- ✓ Intenziviraćemo promociju važnosti razvijanja međukulturnog dijaloga, uzajamnog poštovanja različitosti, razumijevanja i saradnje, uz promociju primjera dobre prakse i edukacije o ljudskim pravima i slobodama;
- ✓ Neophodno je nastaviti s podizanjem svijesti i aktivnostima na smanjivanju socijalne distance prema LGBTIQ populaciji, kao i dosljedno primjenjivati postojeće propise.